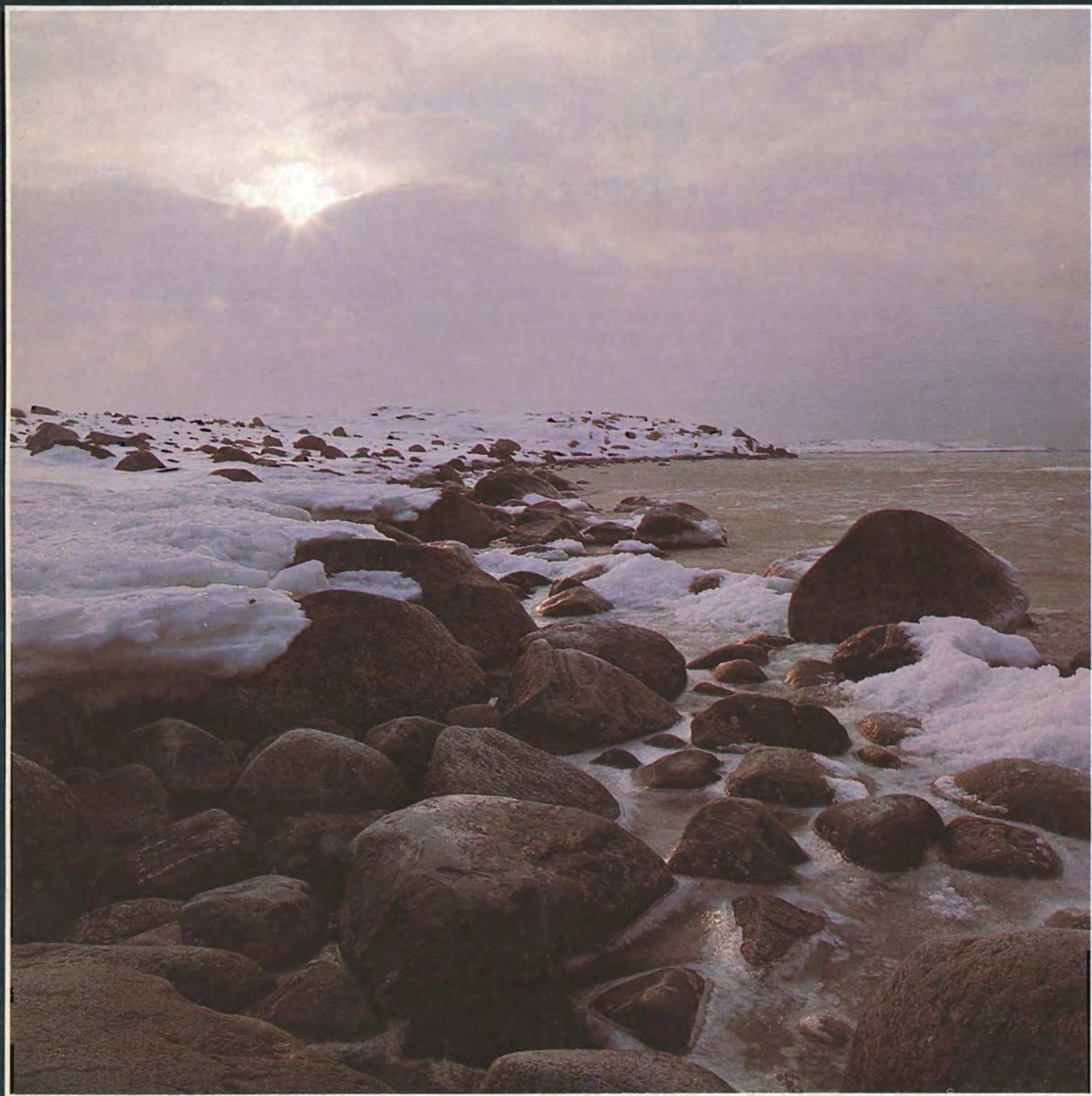

NORSK NATUR

1
1981

UTGITT AV NORGES NATURVERNFORBUND

NORSK NATUR

NR. 1 - FEBRUAR 1981 - 17. ÅRG.

TIDSSKRIFT FOR NATUR- OG MILJØVERN
UTGITT AV NORGES NATURVERNFORBUND

Ansvarlig redaktør:
RAGNAR FRISLID
Redaksjonssekretær:
SYLVI STRUKSNES
Redaksjonsutvalg: Bredo Berntsen,
Anders Goksoyr, Trond A. Svensson,
Ragnar Vik, Espen Wæhle, general-
sekretæren og redaktøren.

NORSK NATUR utkommer med
seks nummer årlig.

Årsabonnement kr. 60,- (Medlem-
skap inkluderer abonnement).
Enkelteksemplarer kr. 10,-.
Trykt i offset hos Grøndahl & Søn
Trykkeri, Oslo.

AV INNHOLDET

Altaihaukesjegg	4
Statfjordgassen	6
Kraftutbygging og jordbruk ..	8
Altasaken	10
Jotunheimen nasjonalpark ...	12
Lynx Njarka	14
U-landsturismen	16
Naturvern i andre land	18
Rapport fra år 2000	19
Nytt fra Natur og Ungdom ..	20
Miljøvern og bevaring	22

NORGES NATURVERNFORBUND

Akersgt. 63 - Postboks 8268
Hammersborg - Oslo 1

Telefon 33 79 32 - Salg 33 10 27
Postgiro nr. 5094602
Bankgiro nr. 6001 05 70835

Generalskretær: Torbjørn Paule
Kontorsjef: Roar Sæther
Konsulent: Thor Midteng
Organisasjonssekretær: Per Valset
Informasjonssekretær Sylvi Struksnes

Kontigent

Personlig medlem pr. år kr. 75,-
Livsvarig kr. 1500,-
Familiemedlem (hovedmedlems ekte-
felle eller hjemmeværende barn under
25 år) kr. 10,-.
Organisasjoner, bedrifter o.l. minimum
kr. 500,- år. år.
Medlem av forbundet er automatisk
medlem av den kretsforening vedkom-
mende sogner til - se neste spalte.

Natur og Ungdom, Aust-Agder Natur-
vern, Vest-Agder Naturvern, Rogaland
Naturvern, Vestlandske Naturvernfore-
ning, Sogn og Fjordane Naturvern,
Møre og Romsdal Naturvern, Nord-
land Naturvernforening, Troms Natur-
vern, Oppland Naturvern, Hedmark
Naturvern, Buskerud Natur- og Miljø-
vernforening, Vestfold Naturvern, Te-
lemark Natur- og Miljøvern, Land-
skapsvernet i Østfold, Østlandske Na-
turvernforening, Sør-Trøndelag Natur-
vern, Nord-Trøndelag Naturvern,
Finnmark Naturvern.

Forsiden: Vinter i skjærgården (Hvaler). Foto Rolf Sørensen.

(Forsiden på nr. 4-1980 viser Skogshorn i Hemsedal, ikke Storehorn som vi påsto. Redaktøren påtar seg all skyld.)

Noen skal høste det du sår

Norges Naturvernforbund har lagt bak seg et hardt og krevende år. Det skyldes både meget store arbeidsoppgaver og en vanskelig økonomi.

Mange medlemmer og medarbeidere har tatt dryge og tunge tak. Noen har opplevd seire og gledelige resultater, - andre har opplevd personlige skuffelser i det de har gjort. Men de fleste har allerede krøket ryggen og fingrene for å løfte naturvernsaken videre. For de vet at ingen andre kan gjøre det arbeidet vi må gjøre i en iskald materialistisk tid!

Og i dette arbeidet, - som i naturen-, er det en tid for å så og en

tid for å høste. Men ventetiden i mellom kan ofte bli urimelig lang, og dette er en ekstra påkjenning for de som brenner for en sak. Men høsten vil komme, - selv om kanskje andre kan høste der du sådde!

En naturvernseier fra året som gikk bør minne oss på dette. Da ble Jotunheimen nasjonalpark opprettet, nesten 80 - åtti - år etter at ideen ble sådd! Mange naturvernere måtte legge ned staven underveis, og knapt noen av de som startet arbeidet fikk se det ferdig. Men du og jeg og framtiden fikk høste gleden ved det og nytten av det. Det er mange na-

turvernsaker fra de siste årene som fikk en god slutt, selv om veiene fram var mørke og lange. Og folk fra Naturvernforbundet gikk de fleste av disse veiene!

Derfor skal vi se vårt arbeide i et lengre og større perspektiv enn år og dag, - enn egen tid og eget liv. For mange saker, - og for mange, vil arbeidet og veien måtte bli målet. Og det er vel også det som er meningen, sett i større sammenheng.

Jeg vil takke for det som ble gjort og det som ble gitt i året som gikk, og jeg vil ønske alle et godt nytt arbeidsår!

Hans J. Engan

Sekretariatets arbeids-situasjon

AV TORBJØRN PAULE

Sekretariatet i Norges Naturvernforbund er hardt arbeidsbelastet, og forholdene blir neppe bedre i 1981. Mange store og små saker skal behandles. Svært ofte jobbes det intenst og hardt med saker som haster voldsomt. Dette har vi som regel ingen kontroll med sjøl. Vi må bare følge opp når det i natur- og miljøvernssammenheng har kommet et utspill fra annet hold.

Det er derfor nødvendig at vi har et rasjonelt arbeidsopplegg slik at vi får den nødvendige sammenhengende tid til å løse oppgavene. Dette har hittil ikke vært tilfelle, dessverre. Vi opplever stadig at folk uanmeldt dropper innom for å få en samtale med en eller flere av de ansatte i sekretariatet. De fleste tar det som en selvfølge at vedkommende i sekretariatet skal slippe det man har i hendene, og ta seg tid til en samtale. Men dette kan føre til enten at sakene ikke blir ferdig i tide eller en uheldig og uønsket oppstyking av arbeidet.

Misforstå meg ikke! Vi vil gjerne snakke med alle som har et problem, stort eller lite, som de vil ha drøftet med oss. Men vennligst ring på forhånd og avtal tid. Dette vil muliggjøre at vi kan legge opp og tilpasse arbeidet bedre. Samtidig vil du da ha en rimelig garanti for å treffe den eller de du ønsker å snakke med.

På forhånd, takk!

Nytt våpen i energidebatten?

«Kunne denne debatten gi klare signal om at vårt samfunn ikke lenger vil eller kan tolerere at nullveksttilhengjører og andre fremskrittstfiendtlige elementer skal få dominere energidebatten, ville mykje vere vunne», uttalte Oddbjørn Langlo i energidebatten i Stortinget siste høst.

Oddbjørn Langlo tilhører de 155 håndplukkede og folkevalgte – han er altså en av dem som mer enn noen andre skulle lytte til folkets røst og ta det han hører opp til ettertanke. Det innebærer selvfølgelig ikke noen plikt til å la seg overbevise av en stadig voksende opinion. Tvert i mot, han er valgt til Stortinget av meningsfeller som har lov til å vente at han ikke står fram med nytenking i energispørsmål. Og ingen skal kunne beskyldes herr Langlo for ikke å oppfylle forventningene i fullt mon.

Det siste er altså at han appellerer til samfunnet om å kneble hans motstandere i energidebatten. Mange vil mene at dette er et ganske stivt stykke. Og kanskje vil noen beklage at man ikke i tide fikk minnet herr Langlo om at han representerer et politisk system der fri meningsutveksling er en hjørnestein.

☆

Men vi som ikke står på Oddbjørn Langlos side i energidebatten gråter ikke over at han sa det han sa. Tvert i mot tar vi hans uttalelse som avgjørende bevis på opinionens fremgang i debatten. Våre motstandere er alvorlig skremt og ser seg om etter nye våpen. Hva med munnkurv?

☆

Oddbjørn Langlos fundamentale feilgrep må være at han har glemt å se seg om i landet. Hadde han det gjort, ville han ha oppdaget at de «elementene» han ikke vil tolerere er en stadig økende skare av ganske alminnelige mennesker, til forveksling lik Oddbjørn Langlo på avstand – bare med den forskjell at de ønsker seg en annen slags vekst enn han, og at de mener noe ganske annet med fremskritt. De vil ikke lenger stå skulder ved skulder med Oddbjørn Langlo, med lua i handa, og ønske vassdragsutbyggerne velkommen.

Gjennom det meste av vårt århundre har de sett herr Langlos fremskritt erobre vassdragene. Men den tiden er ugjenkallelig forbi. «Elementene» vil ikke være føyelige lenger. De har tatt sin egen verdimåler i bruk og akter å sloss for det de tror på.

At det er blitt så mange og at de taler og skriver så godt at de «dominerer energidebatten» må herr Langlo bare venne seg til snarest. For det blir ikke bedre – alt tyder på at Oddbjørn Langlos «fremskrittstfiendtlige element» bare vil bli flere og flere, dyktigere og dyktigere for hver dag som går.

Uten noe velsmurt organisasjonsapparat i ryggen, uten økonomisk fundament av betydning, er opinionen mot den herskende energipolitikken på kort tid vokst til å bli en vesentlig kraftkilde i det norske samfunnet – det samme samfunnet som herr Langlo vender seg til med bønn om å finne munnkurven fram. Blant de mange tegnene på økende vilje til vassdragsvern er alle skrifterne som utgis av forskjellige bygdeaksjoner. Et av de siste heter «Rauma/Ulvåa på vekstskåla». Her skriver småbruker Bjørn Jøran Pedersen bl.a.: «Vi veit kven som blir ståande att mellom kupulstein, forsumpa strender, tørre vatn og aude reinsflyer – gråspurvane».

Vi vet ingen ting om Oddbjørn Langlos ornitologiske kunnskaper. Men det er åpenbart at han har mye å lære om gråspurvane.

✻

Altaihaukeskjegg

Denne artikkelserien skal ta for seg de plantene som er blitt utryddet i Norge. Dette kan skyldes plantesamleres uforstand, ødeleggelse av lokalitetene eller dårlig forvaltede fredninger. Det er på

tide at disse plantene får sine nekrologer som norske viltvoksende planter. Samtidig bør dette være en advarsel, slik at vi stiller bedre med de sjeldne plantene som fremdeles tilhører vår flora.

La oss åpne artikkelserien med det sørgeligste kapittelet; altaihaukeskjeggens endelig! Dette kan stå som et godt eksempel på hvordan samlermani og feilslått, om velment, fredning bidrog til å utrydde en av våre geografisk sett aller merkeligste planter; til og med før botanikerne fikk undersøkt den ordentlig!

Altaihaukeskjegg (*Crepis multicaulis*) hører til korgplantefamilien. For de fleste vil planten virke nokså lite oppsiktsvekkende. Den har gule blomsterkoger samlet øverst på en bladløs stengel. Nederst er det en rosett av helrandete eller svakt taggete, noe eggformete blad. Korgdekkbladene, som beskytter blomstene i korga, er lodne av mørke hår. Planten likner svært mye på de andre gulblomstrete artene av typen «svæve» og «løvetann» i korgplantefamilien. Egentlig er det vel bare botanikerne som vil skjønne at dette er noe spesielt og sjeldent.

Altaihaukeskjegg var bare kjent fra en eneste lokalitet i Norge. Den vokste i bergskrenter langs den nederste delen av Meskelva (Aldajåkka) ikke langt fra Nyborg i Varangerfjorden. Oppdagelsen av planten skjedde under ganske dramatiske omstendigheter. Den ble funnet for første gang av presten og botaniker Christian Sommerfelt (1819–1903) som var sogneprest i Nesseby. I 1851, på en geistlig embetsreise, gikk han til fots langs en bratt skrent ved Meskelva. Plutselig kom han for nær kanten, grastorva sviktet, og han gled utfor. I fallet

klamret han seg til ei grastue, som løsnet. Da han kom ned, oppdaget han at det i grastua han holdt vokste en for ham ukjent plante. Dette viste seg å være *Crepis multicaulis*, en plante som var ny for Norge!

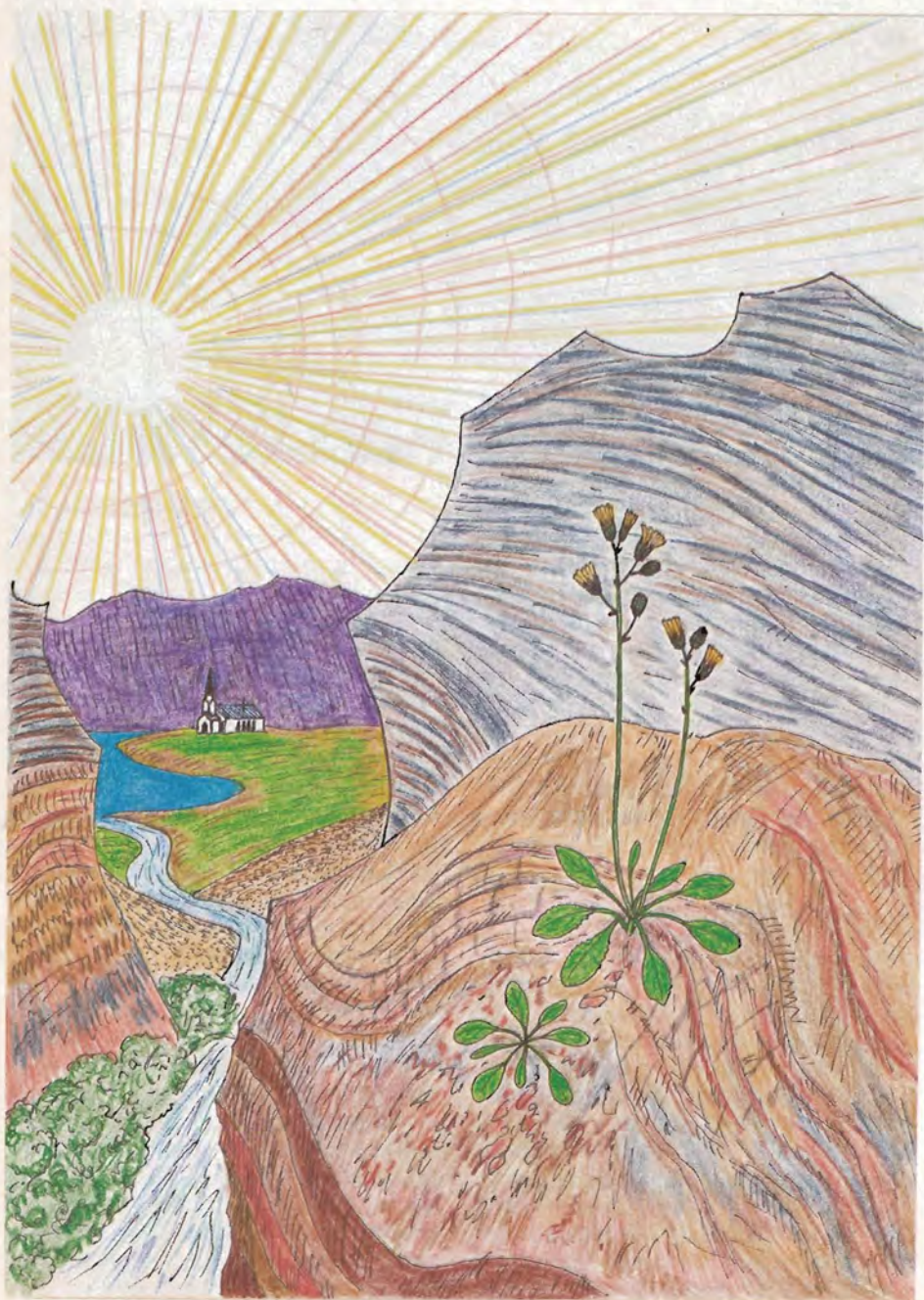
Det merkeligste ved denne planten er at vi må ca. 900 km avgårde for å finne nærmeste voksested, øst for Kvitsjøen, godt inne i Sovjetunionen! Videre er den kjent fra spredte forekomster østover i Sovjet, det vil si i områdene sør for Novaja Semlja. Sitt største utbredelsesområde har den fra sørøst-enden av Det kaspiske hav nordøstover til Omsk og Novosibirsk.

Hvordan skal denne isolerte forekomsten i Norge forklares? I følge de botanikere som har sett planten på voksestedet ved Meskelva (ingen nålevende har sett den), vokste den i åpen, løs leirskifer på de bratte skiferveggene langs elva. Planter som vokser på slike åpne steder med løs fjellgrunn, er konkurransesvake. De vil ikke kunne klare seg i tett vegetasjon. Her ville de bli overgrodd av andre planter. Den kjente norske professor i botanikk, Rolf Nordhagen, framkastet tanken om et altaihaukeskjegg kanskje kunne ha overlevd i isfrie områder langs kysten av Nordøst-Finnmark under istida. Her kan altaihaukeskjeggen ha fristet en barsk tilværelse sammen med andre hardføre planter på gruset, karrige strender med storisen ikke langt bak. Slike planter må kunne tåle isvinder og kulde store deler av året; og altaihaukeskjegg er godt

skikket til slikt klima. Etter at isen smeltet, vandret altaihaukeskjegg sørover i Finnmark, og den var kanskje utbredt flere steder på den nakne, karrige marka som isen blottla. I varmetida som fulgte etterpå, klarte den ikke konkurransen fra de andre plantene som etterhvert vandret inn sør- og østfra. Et unntak var Meskelva, hvor den kan ha funnet et holdepunkt i de bratte, løse skiferskrentene der få andre planter kunne gjøre den rangen stridig. Og der kan den ha stått helt til slutten av 1930-åra; da forsvant den!

I 1919 ble altaihaukeskjegg totalfredet, og fram til 1930 var det helst bare fagbotanikere som visste om denne fredningen. Vi har all grunn til å tro at planten fikk stå i fred i denne tida. I 1930 skjedde fadesen: Det ble satt opp et nettinggjerde rundt plantene, og et tydelig skilt som forkynte at her var det fredet. Derved ble det meget enkelt både for plantesamlere og turister på jakt etter sjeldne suvenirer å finne planten. De behøvde bare å gå etter gjerdet og skiltet, som visstnok var godt synlige fra hovedvegen, istedenfor møysommelig å saumfare terrenget. Noe organisert oppsyn med fredningen fantes ikke. Folk kunne derfor usett klyve over gjerdet. Men gjerdet var også ille på en annen måte; det holdt beitende dyr utafør området. Og nettopp beitende dyr var en forutsetning for plantens eksistens ved Meskelva. Det var de som holdt vegetasjonen rundt plantene nede. Resultatet var at grasen vokste fritt og fro-

TEKST OG TEGNING AV KLAUS HØILAND

dig innafor gjerdet, og konkurrerte ut de få plantene som plantesamlerne i tidas løp ikke hadde rukket å få med seg. Da Rolf Nordhagen besøkte lokaliteten i 1936, var det bare igjen noen få planter som kjempet en håpløs kamp mot gresset. I 1939, da han besøkte lokaliteten på nytt, kunne han ikke finne noen planter. Og siden har ingen sett den!

Tapet av altaikhaukeskjegg i vår flora er smertelig! For det første var det plantens eneste voksested i Vest-Europa. For det andre kunne fortsatte studier av dens økologi og biologi gi oss bidrag til forklaringer på vesentlige problemer i norsk plantegeografi; f.eks. belyse sannsynligheten for isfrie refugier langs kysten av nordøst Finnmark. Og for det tredje var det mye som gjenstod å gjøre med planten reint botanisk. Ingen hadde f.eks. studert dens kromosomtall og underlagt den moderne kromosomstudier. Slike studier er i dag viktige for å oppklare ulikheter mellom forskjellige, isolerte forekomster hos planter av samme art.

Denne sørgelige historien viser oss først og fremst hvordan en fredning ikke bør forvaltes. Men den viser oss også at det å utrydde en plante ikke alltid bare betyr at vi frarøver floraen vår en art, men også at vi berøver oss sjøl for viten om viktige ting innen norsk plantegeografi, som igjen kan brukes som et hjelpemiddel til forståelsen av Norges tidligere historie.

KILDE:

Nordhagen: R. 1963. Om *Crepis multicaulis* (Led.) og dens utbredelse i Norge, arktisk Russland og Asia. *Blyttia*, 21: 1-42.

Mongstad-idyll. Foto Helge Sunde.

Om ilandføring av Statfjord-gass

AV ANDERS GOKSØYR

De fleste kjenner vel til at det foreligger planer om ilandføring og utnyttelse av Statfjordgassen.

De aktuelle stedene for industrielleableringen er Mongstad i Lindås kommune, Hordaland, og Kårstø/Ognøy i Tysvær og Bokn kommuner i Rogaland.

Ved begge alternativer omfatter planene

- LNG (kondensert tørrgass)/kraftanlegg
- våtgasskomponenter
- ammoniakk
- metanol.

Det foreligger også planer om utvidelse av Mongstadraffineriet med en kapasitetsøkning for råoljedestillat fra 4 til 10 millioner tonn pr. år. Konsekvensanalyse og søknad om

utslippstillatelse for dette er imidlertid blitt trukket tilbake av industriselskapene, fordi de ikke tilfredstilte Statens Forurensningstilsyn sine krav.

Hastverk

Naturvernforbundet har i en uttalelse til Industridepartementet kommet med kritiske merknader og innvendinger til deler av planene. Det som er blitt sterkest påpekt er det hastverket som har preget denne saken. Vi har opplevd at planene er blitt forandret fra uke til uke, og selv når dette skrives er det ikke helt klart hvordan de endelige planene vil se ut. Dette har bl.a. medført at konsekvensanalysene på mange felter ikke dekker de planene som etterhvert

har dukket opp. I tillegg er det klart at det mangler flere utredninger og opplysninger for å få det fullstendige overblikket over sakskomplekset. Sammen med det hastverkspreget saken har fått, kan dette få svært uheldige følger for den videre behandling og det endelige resultat som en gang vil sette sine spor i deler av det norske kystlandskap.

NNV vil ikke velge

Naturvernforbundet har akseptert en eventuell ilandføring av gassen til Norge. Det vil i denne forbindelse være aktuelt med en eller annen form for anlegg. NNV vil derimot *ikke* foreta noe valg mellom de to alternative ilandføringsstedene. Dette fordi saken er så omfattende og van-

skelig at Naturvernforbundet ikke har forutsetninger for å kunne vurdere *alle* sider av saken – på så kort tid.

Kårstø-alternativet

Det foreligger to alternative traséer fra ilandføringsstedet på Kallstø til det planlagte industristedet Kårstø. Det ene av disse vil legge rørledningen hovedsakelig i grøft. Dette vil båndlegge store arealer med dyrkbar mark og medføre flere konflikter med boligfeltet og verneverdige naturområder. I et globalt ressurs- og jordvernsperspektiv er dette uakseptabelt.

Det andre alternativet vil legge rørledningen hovedsakelig i tunnel og dermed unngå de fleste konfliktenes. Fram til tunnelinnslaget på Karmøy berører dette alternativet likevel to områder med naturverninteresser. NNV har bedt om at Industridepartementet setter i verk tiltak som gjør at inngrepene i disse områdene blir minimale, dersom Kårstø-alternativet blir valgt.

Industriområdet

Det totale arealbehovet for et industriområde i forbindelse med ilandføringsanleggene, vil være 2735 da. på Kårstø og 2085 da. på Ognøy. Etter NNV's mening er det meget uheldig at så store produktive jordbruksarealer som det her er tale om, blir utlagt til industriformål i en tid da både lokale matvarehensyn og overordnede politiske målsettinger gjør vern av produktiv jordbruksmark nødvendig.

En industriutbygging vil føre til at et vitalt lokalsamfunn må vike plass for et industriområde. Nærmere 50 personer må flytte fra sine hjem. NNV er av den oppfatning at disse planene i alt for liten grad tar hensyn til eksisterende bosetting og landbruksmessige forhold.

Når det gjelder utslipp, er den foreløpige vurderingen av resipientforholdene under enhver kritikk. Bl.a. har Statoil oppgitt feil utslipps-tall til NIVA. Konsekvensanalysen antyder også fare for at Frekasundet og Ognasundet og kanskje også Førdesfjord og Førlandsfjord kan bli

påvirket. Den nåværende planen med utslipp til Kårstø-bassenget er under alle omstendigheter en mindre heldig løsning.

Industriutbyggingen kan også få uheldige sosiale og økonomiske virkninger på de berørte kommunene Tysvær og Bokn. Spesielt gjelder dette den store mengden tilflyttere som følge av anleggsvirksomheten. Industriutbyggingen må uansett samsvare med miljømessig god tettstedutbygging og være i tråd med St.meld. nr. 16 (1979/80) – Bedre Nærmiljøer.

Dersom Kårstø-alternativet velges, er det altså flere krav som må stilles for å få planene omarbeidet slik at de gir den best mulige løsningen.

Mongstad-alternativet

Også her foreligger det to alternative rørledningstraséer: Fra Hjartøy til Mongstad og fra Fedje til Mongstad. Traséen fra Hjartøy medfører store konflikter med jordbruk, boligbygging, kulturlandskap og forninner, og må unngås. Fedje-Mongstad-traséen er tenkt lagt i tunnel og vil ikke i samme grad komme i konflikt med bosetting, jordbruk, natur og miljø. Likevel må det undersøkes hvilke konsekvenser anvendelse av tunnelmasse til moloer o.l. kan få på strømforhold, økologisk balanse osv.

Industriområdet på Mongstad

Det foreligger to planer for utbygging av industriområdet på Mongstad. Det er:

- etablering av gassbasert industri
- utvidelse av raffineriet.

Når det gjelder disse spørsmålene, har Vestlandske Naturvernforening avgitt to grundige og detaljerte uttalelser til SFT og Industridepartementet. Disse har også vært grunnlagsmaterialet for NNV's uttalelse fra Landsstyret.

Det eksisterende raffineriet på Mongstad har hatt store vanskeligheter med å overholde de strenge konsesjonsgrensene som opprinnelig ble fastsatt. Det har vært satset på

enklere, økonomisk besparende rensetiltak som har vist seg å ha betydelige begrensninger. På bakgrunn av dette er det bekymringsfullt å konstatere at det i utslippssøknaden for gassbasert industri ikke er klare retningslinjer for hvilken renseteknologi som skal benyttes. Det må kreves at den mest avanserte renseteknologi tas i bruk for å sikre at konsesjonsvilkårene overholdes og at utslippene til enhver tid er så små som mulig.

Konsekvensanalysen for utslipp til Fensfjorden bærer, som alt annet i denne saken, sterkt preg av hastverk. Det er foretatt svært skjematisk beregninger, nærsonevurderinger blir neglisjert og hele kjølevannsproblematikken har fått en overfladisk behandling. Det er gledelig at SFT presset på for å få disse utfredningsstillingene og analysene trukket tilbake.

En utvidelse av Mongstad-raffineriet fra 4 til 10 millioner tonn/år vil måtte kreve et betydelig energiforbruk utover det som i dag anvendes i produksjonen. Det er også sannsynlig at den utvidede energibruk vil bygge på vannkraft. En slik utvikling er uforenlig med NNV's prinsipielle syn som går ut på vern av de vassdrag som ikke er konsesjonsbehandlet i tillegg til Alta.

Som for Kårstø-alternativet, er det for Mongstad en hel rekke konkrete krav som må stilles til en eventuell industribygging for at den skal være akseptabel fra et naturvernsperspektiv. Dette gjelder spesielt rørledningstraséen og utslipp fra de aktuelle anleggene.

Nye løsninger

Siden NNV fikk disse planene til uttalelse, er det i pressen framkommet enda nye alternativer. Disse åpner i enkelte tilfeller for muligheten av å sende gassen sørover til kontinentet, med en separasjons-terminal for våtgass på Kårstø. Om det blir «kne-løsningen», som denne kalles, en annen måte å sende gassen sørover på, eller om gassen virkelig vil bli ilandført i Norge er det ikke gitt å svare på idag. Planene henger i løse luften, og vil muligens komme ned på bakken utpå våren en gang. ❀

Ossjøen – østerdalsinnsjø som spiser matjord

AV TRON SOOT-RYEN OG SVEIN TAKSDAL

At jordbruksland blir lagt under vann er ikke nytt i norsk kraftutbyggingshistorie, sjøl om striden blir hardere for hver gang utbyggernes plankart har omdisponert fruktbar jord til sjøbunn. Ved Ossjøen i Østerdalen var det ingen som hadde planlagt at flere tusen mål skog og matjord skulle gå tapt. Det har heller ikke vakt særlig oppmerksomhet. Men de som lever av det jorda kan gi ved denne idylliske sjøen merker nesten daglig hvordan reguleringen fører til at jorda deres forsvinner ut i sjøen. Og de er nå i harnisk over den måten de har blitt behandlet på av utbyggeren.

Hva har skjedd?

Ossjøen ble, som en av våre første lavlandsvassdrag, statsregulert i 1917. I slutten av 30-åra ble reguleringen utvidet, og Glommens og Laagens Brukseierforening overtok anlegget. Sjøen er magasin for en rekke kraftverk langs Søndre Osa, Rena og Glomma.

Den tappes opp og ned tilsammen 6,6 meter i løpet av året, 1,7 meter over og 4,9 meter under opprinnelig vannstand. Når sjøen er full, på seinsommeren og høsten, er vannstanden så høy at det de fleste steder er umulig å gå langs stranda. Vannet står helt opp i trerøttene, ja, mange trær står faktisk «til knes» i vann. Kommer det da litt vind får bølgene godt tak, og vasker med seg jord og småstein. Denne utvaskingen skjer etterhvert som vannet synker, slik at løsmassene føres stadig lengre ut-

over. Stranda blir også så bratt mange steder at også større stein føres utøver. Om vinteren hjelper også isen til. Den brekker sammen og river med seg stein og sand når vannstanden synker under. Gravingen – erosjonen – varierer fra over en meter til noen centimeter innover i året, alt etter hvor bratt terrenget er.

Landet synker

Grunnvannstanden varierer også med vannstanden i sjøen. Når grunnvannet synker tar det med seg småpartikler ut av jorda, med den følge at landet synker. Lavtliggende jorder, særlig i sør- og nordenden av sjøen, blir til myr og etterhvert sjøbunn. En grunneier vi snakket med hadde mistet omlag 260 mål jord og skog. Han viste oss gamle kart over hvordan landet lå da han var ung. Han behøver bare å grave seg noen centimeter ned i jorda på gardstunet, så pipler vannet fram. Gjødselkjeller er umulig å anlegge, og septiktanken er oversvømmet.

Men ikke alle har gamle kart. Yngre folk har overtatt gardene, og derfor er det vanskelig å kartlegge nøyaktig hvor mye som er borte. En gardbruker arbeider nå med å bryte ny jord i karrig skogsmark for å erstatte det som er blitt borte. For det er den beste jorda – de lavtliggende elveslettene – som forsvinner.

Uventede skader

Verken utbygger eller gardbrukere hadde trodd det ville gå slik. Til grunn for vedtaket om utbygging lå

blant annet en uttalelse fra Norges Geologiske Undersøkelse som konkluderte med at større masseutglidning ikke ville finne sted. I følge vanlig geologisk teori skal det i slike tilfelle danne seg en ny stabil strandlinje over den tidligere. Det er tydelig for alle at dette ikke har skjedd. – Og det verste er, sier en av dem som har interessert seg spesielt for dette, gardbruker Martin Odden, at det ikke ser ut til å gå seg, snarere tvert i mot. Det kommer til å vaske seg til grunnfjellet. Gardbrukerne har resignert og avfunnet seg med situasjonen. – Vi må bare se på at jorda vår forsvinner.

Forbyggingsarbeider har liten virkning fordi landet innenfor synker.

Symbolske erstatninger

Spør du en av gardbrukerne om han ikke får erstatning for skadene, får du bare et ironisk smil tilbake. De årlige postanvisningene fra Glommens og Laagens Brukseierforening er så minimale at de gjør like mye nytte i ramme på veggen. De aller fleste får mellom 20 og 200 kroner. Det er latterlig lite for f.eks. 50 mål jord. Erstatningene ble fastsatt ved skjønn i 1931, «for skader og ulemper» som det het. Justering av erstatninger etter vannkraftutbygging ble først vedtatt i 1959, og gjelder ikke for eldre erstatninger. Til og med i dag justeres ikke erstatninger etter prisnivået oftere enn hvert 20. år.

Grunneierne har krevd nytt skjønn fordi det meste av skadene

var uventet, men det ser ikke ut til at kravet blir imøtekommet. Glommens og Laagens Brukseierforening har sitt på det tørre, juridisk sett. I alt er de årlige erstatninger på ca. 13 000 kroner, fordelt på en strandlinje på 80 km, samt en strekning langs innløpselva Nordre Osa hvor vannspeilet står oppover når sjøen er full.

Steinørken

Men det er ikke bare ved stor vannstand problemene oppstår. Om våren når vannstanden er på det laveste ligger det store grunner av stein og sand utover. Båten må dras utover steinuren mellom 50 og 350 meter for å finne vann. Andre steder blir plantedeler fra de utgravde områdene liggende å råtne og det skjer ikke luktfritt. Særlig pent er det ikke.

Fisk

De store sikstammene ga tidligere grunnlag for næringsfiske. Men siden la rotna på grunnene, og når sjøen ble tappet ned, ble den liggende tørt, og ble spist av fugl. Fisket har tatt seg noe opp igjen etter at en ny sikstamme – som gyter på dypere vann ble satt ut. Men næringsfisket har fått et skudd for baugen.

Pen netto for utbyggeren

De fleste av gardsbrukene rundt sjøen er små. Et flertall av brukerne har nå annen inntekt ved siden av garden. Vannet fra Ossjøen blir utnyttet i en rekke kraftverk langs Søndre Osa, Rena og Glomma. Nå skal det benyttes i en ny kraftstasjon. Det skal ikke lengre få renne i utløpselva, Søndre Osa, men tas i tunnel til Nye Osa kraftverk. Gardbrukerne frykter at den døgnregulering som reglene for det nye kraftanlegget åpner for, vil forsterke skadene ytterligere. I følge Harald Liberg, som er tillitsmann for grunneierne, gir hver kubikkmeter vann i sjøen 9kWh før den renner i havet. Når magasinet er på 265 mill. kubikkmeter er det ikke små summer kraftselskapene hover inn. – De kunne for skams skyld betale skikkelig for skadene ihvertfall, sier Harald Liberg. ✂

Matjord forsvinner årlig på sjøen. Forbygging mot erosjonen med stein hjelper lite fordi landet innenfor synker på grunn av grunnvannsvariasjonene.

Erosjonen går seinere der det er bratt. Men blir det litt bølger får gravinga godt tak. Trygve Somo forteller at den «øya» vi ser lengre ute tidligere var fast land. Snart er den sannsynligvis borte.

– Der lå låven da jeg var gutt, forteller Per Tollef Bernts. Nå har vannet spist opp store arealer. Det er ikke mange år siden kyrne hans beitet her. Hvor mye som er igjen av jorda når sønnen skal overta garden vet ingen.

Altaelva – utbyggingsvedtaket kjent gyldig i første omgang, men skadevirkningene er fortsatt like store. Foto Pål Hermansen.

Altasaken

AV MORTEN ASPAAS

Den 5. desember avsa Alta Herredsrett det første delskjønnnet i den skjønnssaken som Staten har anlagt mot rettighetshavere i Altavassdraget. Hovedspørsmålet var om skjønnnet overhodet skulle fremmes, og som kjent opptrådte Norges Naturvernforbund som såkalt hjelpeintervenient på de saksøktes side.

Med knappst mulig flertall, fire mot tre, fant skjønnretten at skjønnnet kunne fremmes, dvs. at den kongelige resolusjon om utbygging av Altavassdraget av 15. juni 1979 ikke ble kjent ugyldig.

Et skuffende resultat, men ikke helt uventet. Kjennelsen er likevel ikke noen overbevisende seier for Staten, om den kan betegnes som en seier i det hele tatt.

Retten delte seg altså. Tre skjønnsmenn gikk forholdsvis langt i det å godta saksbehandlingen i reguleringsaken. De tre andre skjønnsmennene kunne på den annen side ikke gå med på at saksbehandlingen hadde vært tilfredsstillende, og mente også at de feil og mangler som heftet ved saksbehandlingen kunne ha virket inn på avgjørelsen. Rettens formann, sorenskriver Tor Falch, fulgte langt på vei de tre siste i deres kritikk av saksbehandlingen, men «gikk over» til de andre i spørsmålet om feilene kunne ha virket inn på vedtaket.

Retten ga ikke de saksøkte medhold i at folkerettslige regler om menneskerettigheter og minoritetsvern skulle tilsi ugyldighet av utbyggingsvedtaket. Men den bemerket at de folkerettslige regler var knapt behandlet for retten, og at den hadde hatt lite å bygge på.

Derimot påviser retten en lang rekke kritikkverdige forhold i saksbehandlingen. Den slår fast saksbehandlingsfeil i form av manglende, mangelfulle og direkte misvisende opplysninger og utredninger. Det har ingen hensikt her å gå i detalj om alt dette, men det kan være interessant å sette opp punktvis de viktigste forhold hvor retten fant feil og mangler, eller forøvrig fant grunn til å kritisere saksbehandlingen:

- 1) Manglende ajourførte kraftprognoser. En mangel, men ingen vesentlig mangel
- 2) Opplysningene om alternative kraftdekningsmuligheter delvis misvisende og mangelfulle som avgjørelsesgrunnlag.
- 3) En saksbehandlingsfeil å sende inn søknaden med så knappe opplysninger om vannføringen etter regulering, hvilket medførte
- 4) at utredningen om erosjon bygget på ufullstendige opplysninger.
- 5) Mangelfulle redegjørelser om isdannelse.
- 6) Manglende utredninger om virkninger på klimaet enkelte steder.
- 7) Mangler ved avgjørelsesgrunnlaget hva angår utredninger om endringer i grunnvannstanden, men ikke ansett vesentlig.
- 8) En mangel at virkningen av utslipp til elva i anleggsperioden ikke er vurdert.
- 9) En mangel ved avgjørelsesgrunnlaget og saksbehandlingen at forholdene som angikk naturverdier ikke var tilfredsstillende klarlagt:
 - Ufullstendige opplysninger om dyrelivet, opplysningene om fuglelivet direkte misvisende.
 - Botaniske forhold burde vært nærmere opplyst.
 - Faglige utredninger om særverdiene av naturen skapene burde vært utført.
- 10) Avgjørelsesgrunnlaget mangelfullt hva angår regulerings innvirkning på laksebestanden.
- 11) Manglende opplysninger om innvirkningen på annen bruk av elva, men ingen vesentlig mangel.
- 12) Det vedtatte manøvreringsregle-

ment i strid med vernevedtaket for Masi. En åpenbar feil ved avgjørelsesgrunnlaget.

- 13) Manglende undersøkelser om dannelse av isbarrierer. Feil ved saksbehandlingen og en mangel ved avgjørelsesgrunnlaget.
- 14) Manglende utredninger om virkningene på fisket i Ladnetjav'ri. En feil ved saksbehandlingen og en mangel ved avgjørelsesgrunnlaget.
- 15) Søknaden av 1974 inneholdt ingen vurdering av de uttalelser Statskraftverkene hadde fått på grunnlag av kunngjøringen om start av planleggingen. En feil, dog ingen vesentlig feil, men retten anførte at dette syntes å belyse en holdning til de lovbestemte krav til søknaden.
- 16) Manglende utredninger om innvirkningene på samisk kultur. En feil i saksbehandlingen og mangel ved avgjørelsesgrunnlaget.

De ovennevnte punkter er, merkelig nok, ikke en opprømsing av Naturvernforbundets påstander, men forhold som ble *fastslått* av den samlede rett eller rettens flertall. I tillegg fant mindretallet enda flere kritikkverdige punkter.

Skjønnretten drøftet også retts-spørsmålene i forbindelse med saksbehandlingen på et mer generelt grunnlag. Her fremkommer det en rekke anførsler som må få prinsipiell betydning, særlig hvis de blir stadfestet av høyere rettsinstanser:

Staten hevdet bl.a. at Stortinget som landets øverste politiske organ må antas å stå meget fritt til å bestemme – både ved generelle regler og i den enkelte sak – hva som er tilstrekkelig tilretteleggelse før Stortinget treffer avgjørelse.

Videre hevdet Staten at om tilretteleggingen hadde vært svak på de tidligste stadier av saksforberedelsene, var dette ikke avgjørende. Det avgjørende måtte være, mente Staten, det faktiske grunnlag som foreligger når avgjørelsen treffes.

Til det sa retten bl.a. a.:

«Retten ser det slik at alle feil og mangler i prinsippet kan være av betydning for det endelige vedtak, uan-

sett om de knytter seg til dette vedtaket eller til tidligere trinn i saksbehandlingen. Selv om feilene senere blir rettet opp, kan de påvirke standpunkt og forslag. Særlig etter at departementet og regjeringen har tatt standpunkt og fremmet proposisjon vil nye opplysninger som endrer det faktiske avgjørelsesgrunnlag, etter rettens oppfatning vanskeligere få gjennomslagskraft og kunne påvirke standpunktene. Dette er en naturlig følge av vår styringsordning, hvor regjeringen disponerer et stort forvaltnings- og utredningsapparat med betydelig sakkyndighet og prestisje, og hvor regjeringen har alminnelig støtte av et flertall eller et stort mindretall i Stortinget. Det er derfor etter rettens oppfatning ikke alene avgjørende om Stortinget har fått tilstrekkelig avgjørelsesgrunnlag eller selv mener å ha fått det.»

Staten hevdet også at kravene til søknaden med vedlegg er meget skjønnsmessige. Etter Statens mening gjaldt dette både hvilke emner som skal utredes, og omfanget og dybden av de enkelte utredninger. Staten påsto at det er konsesjonsmyndigheten – Vassdragsdirektoratet – som skulle vurdere hvilke opplysninger som måtte «ansees nødvendige» til søknaden før den sendes til uttalelse.

Men retten sa:

«Alle de opplysninger og oppgaver m.m. som er nevnt i vassdragsreguleringsloven § 5 pkt. a–h, må etter rettens oppfatning behandles i søknaden eller i vedlegg til den, hvis de er aktuelle i vassdraget. Når loven sier at disse opplysningene «i alminnelighet» skal fremlegges, gir det ikke konsesjonsmyndigheten adgang til fritt skjønn over hvilke saksfelter som bør opplyses. Det må foreligge særlige grunner for at enkelte av de forhold lover nevner, ikke skal behandles» (s. 35)

Som «unnskyldning» for at naturverdiene ikke var nærmere utredet i søknaden, fremførte Staten at det var viktig å få avklart om Alta skulle utbygges, selv om det ikke var så viktig å få Alta-kraft før i 1982–83.

Retten sa:

«Etter flertallets oppfatning gir ikke dette tilstrekkelig begrunnelse for ikke å ta tid til å fremskaffe lovbestemt grunnlag for avgjørelsen.» (s. 53)

I sin vurdering av betydningen av feil og mangler sier retten bl.a.:

«Flertallet vil tilføye at de har ansett spørsmålet om feil og manglers virkning på reguleringsvedtaket tvilsomt. Søknaden synes etter deres oppfatning fremmet for tidlig og saksbehandlingen har derfor vært uheldig. Mange utredninger synes igangsatt for sent og i alle fall urimelig lenge etter søknaden. De framlagte opplysninger er ufullstendige og mangelfulle på flere punkter, selv om dette i stor utstrekning gjelder mindre vesentlige punkter . . . Det er vanskelig for flertallet å godta en slik saksbehandling hos offentlige myndigheter som i denne saken.»

Altså: Et flertall i tvil om feil og mangler kan ha innvirket på vedtaket, et mindretall uten tvil om at de kan ha gjort det. Rettens «flertall» for at skjønnet kan fremmes er tydeligvis enda mindre enn sifrene 4–3 skulle tilsi.

For en legmann kan det opplagt være vanskelig å finne noen sammenheng mellom rettens premisser og dens konklusjon. Rettens avgjørelse er imidlertid helt i tråd med den rettspraksis som har utviklet seg på forvaltningsrettens område: Det er et krav i forvaltningsloven at ved siden av feil og mangler i saksbehandlingen, må det også sannsynliggjøres at feilene og manglene kan ha virket inn på vedtaket. Det vil si det samme som at det må sannsynliggjøres at vedtaket hadde blitt et annet om feilene ikke hadde forekommet. Det er derfor meget lett for en domstol å falle tilbake på at vedtaket ville blitt det samme uansett. Burde vi ikke anspore det offentlige sterkere til å følge gjeldende regler for saksbehandlingen? En mulig, men kanskje dristig, fremgangsmåte kunne være å innføre «omvendt bevisbyrde» i forvaltningsloven: At et vedtak skal kjennes ugyldig hvis det ikke kan sannsynliggjøres at det ville blitt det samme! ❊

«Undrer meg på. . .». Fra Leirungsdalen. Foto Bredo Berntsen.

Endelig nasjonalpark i Jotunheimen

AV BREDO BERNTSEN

Få saker viser hvor tungt og langsommelig naturvernarbeidet har vært i vårt land, enn arbeidet med å få vernet Jotunheimen som nasjonalpark. Bare fire år av vårt århundre var gått, da tanken om å verne Jotunheimen ble kastet frem. Det skjedde da formannen i Den Norske Turistforening, professor Yngvar Nielsen, på årsmøtet 5. mai 1904 talte sterkt for å opprette nasjonalparker. I første rekke trakk han frem nettopp Jotunheimen: «*Den byder sig i denne forbindelse uvilkaarlig frem for tanken, og den maatte faa blive, som den er, som et hjem for den ægte natur, et billede af Norge, som det er idag.*»

Denne fjellheimen hadde lenge stått i et helt spesielt lys for alle norske naturvenner og fotturister. Her inne mellom høye fjell, med vakre vann og ville vekster, hadde reinjegeren Jo Gjende fartet omkring, her trivdes Aasmund Olavsson Vinje

med sine reisefeller, og her fikk Henrik Ibsen inntrykk som bidro til å skape Peer Gynt-dramaet. Dette området har stått helt sentralt i den folketradisjon, litteratur og det kulturliv som i tidens løp har grodd opp omkring norsk høyfjell.

Siden dengang og til nå, har det vært arbeidet iherdig med denne saken. Jotunheimen går – om man kan si det slik – som en grønn tråd gjennom naturvernets historie i Norge. Landskjente folk som botanikeren Hanna Resvoll-Holmsen, oberst N. J. Gregersen, dikteren Theodor Caspari og forfatteren Mikkjel Fønhus er alle knyttet til dette arbeidet.

Landsforeningen for naturfredning (altså forløperen for Norges Naturvernforbund) hadde mange utspill i mellomkrigstiden for å berge området. F.eks. rettet man en henvendelse til regjeringen i 1921 for å få fredning istand, ikke minst fordi *Gjende* nå var truet. Forenin-

gen pekte på hvordan storindustrien grep om seg og underla seg naturherligheter som folk i sin ungdom ikke drømte om kunne angripes. Og – het det videre – ennå var man bare ved starten til en tid med store endringer, bl.a. ved vassdragsreguleringer (!). Derfor måtte man etter styrets mening handle hurtig: *en høyfjellsnasjonalpark burde snares opprettes*. At først og fremst Jotunheimen måtte komme i betraktning var en selvfølge. De naturvitenskapelige interessene ble understreket.

Turistforeningen kastet seg også ut i kampen. Av andre som protesterte må nevnes bøndene i Vågå. I avisene tordnet dikteren, fjelltravener og Jotunheim-elskeren Theodor Caspari mot vandalene. «Du dvergbjørk og myrullomkranste poet», kalte Wildenvey ham spøkefullt.

I 1938 sendte Turistforeningen og Landsforeningen for naturfredning en felles henvendelse til regjeringen

for å få opprettet en nasjonalpark. Det ble her pekt på at et fredningsvedtak fra statens side ville være en anerkjennelse av de verdiene som i kulturell, vitenskapelig og sosial-etisk henseende er knyttet til bevaringen av karakteristiske og interessante områder mot tidens industrialisering og tekniske inngrep. Fredningsforslaget var imidlertid betydelig innskrenket i forhold til det opprinnelige, i håp om at dette ville lette arbeidet. Men bl.a. på grunn av krigen, ble saken lagt på is i mange år fremover.

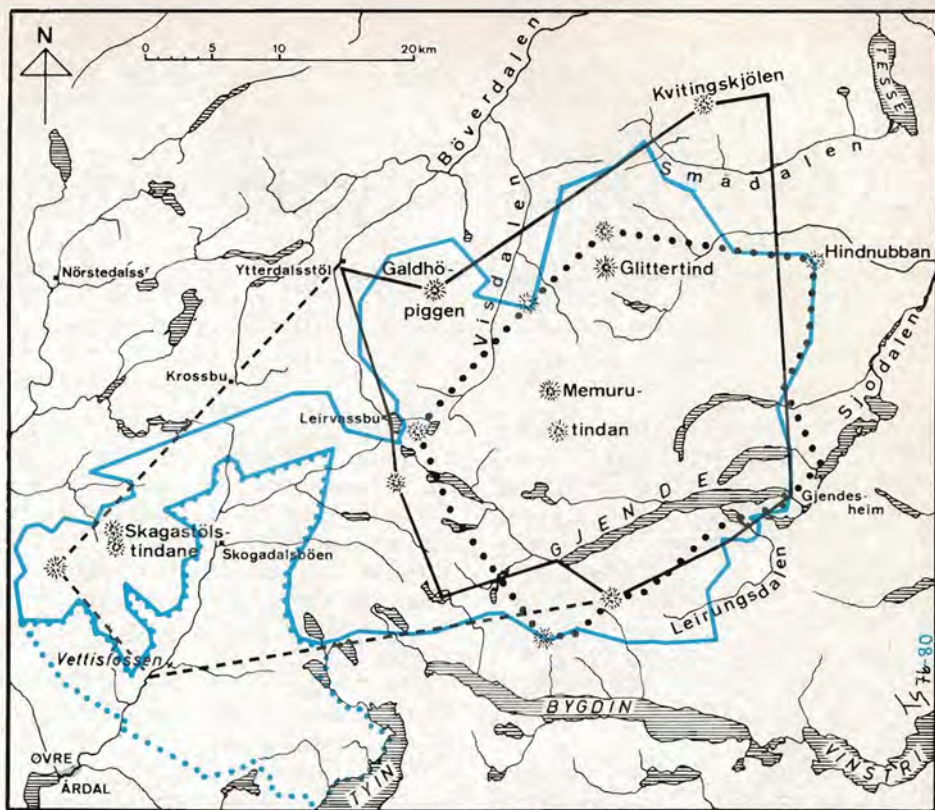
Naturvernforbundet tok Jotunheim-saken opp igjen i 1955–56, og arbeidet ble videreført av Naturvernrådet. Men planene om fredning var nå kommet sterkt i strid med planene om utbygging av Sjøa. Naturvernrådets landsplan for nasjonalparker fra 1964, hvor Jotunheimen var med, er en viktig milepæl på den lange veien frem mot det endelige vernevedtaket. Men arealet skulle være ca. 600 km² – altså et forholdsvis lite område av vår mest sentrale fjellheim. Naturvernforbundet uttalte at Gjende ikke måtte reguleres og at Jotunheim-saken ville bli selve prøvesteinen for nasjonalpark-tanken i Norge!

Og nå begynte det å haste – bit for bit ble fjelltraktene skamfært, spesielt påvirket av kraftutbygging, veier og ledningstraséer. I tillegg kom hyttebygging, forurensning og annen slitasje.

Den neste, og like viktige milepæl, var stortingsvedtaket om varig vern av hele Sjøavassdraget i 1973. Etter dette var det åpnet for opprettelse av en stor nasjonalpark i dette klassiske fjellområdet midt i Sør-Norge.

Grunnen til at det gikk ennå noen år før nasjonalparken ble et faktum, var at det etterhvert forelå en rekke forslag og planer om *utvidelser* i forhold til Naturvernrådets plan fra 1964 hvor altså ca. 600 km² var foreslått som vernet areal.

Disse utvidelsene, og planene om landskapsvernområder i tillegg til nasjonalparken, skapte også ny diskusjon – men *ved kgl. resolusjon av 5. desember 1980 ble så endelig Jotunheimen nasjonalpark opprettet.* Det samlede areal utgjør ca. 1140

- Naturvernforbundets nasjonalparkforslag fra 1935.
 - - - - - Utvidelsesforslag av Naturvernforbundets nasjonalparkforslag fra 1935.
 - Redusert forslag til nasjonalpark, fremlagt av Naturvernforbundet og Den Norske Turistforening i 1938.
 - Jotunheimen nasjonalpark 1980
 - Utladalen landskapsvernområde 1980
- Kart Trond A. Svensson.

km². Av disse ligger ca. 904 km² i Oppland fylke og ca. 237 km² i Sogn og Fjordane fylke. Om formålet med nasjonalparken – som er den 14. i Norge og den nest største – heter det bl.a.: «Formålet med nasjonalparken er å verne eit vilt, eigenarta, vakkert og i stor grad urørt fjellandskap med dyre- og planteliv på overgangen mellom austlandsk og vestlandsk fjellnatur».

Fredningen av de sentrale deler av Jotunheimen må hilses med glede! På mange måter er grensedragningen positiv ved at både Galdhøplataet, Smørstabbtindene, Fanaråken og Hurrungane er kommet med. Gunstig er det også å få med det vesle, men rike deltaet i Leirungsåa ved Øvre Leirungen. Smådalen er dessverre holdt utenfor – det er imidlertid å håpe på at denne egnen

kan bli tatt skikkelig vare på gjennom generalplanarbeidet.

Viktig å nevne er at nasjonalparken er blitt mere verdifull ved at man samtidig har fått opprettet *Utladalen landskapsvernområde* på ca. 300 km² – dette omfatter den vakre og ville Vettismorki.

Skal det nevnes noen skår i gleden (utover at Smådalen ble holdt utenfor), må det vel bli deler av verneregulene. Bl.a. er det åpnet for dispensasjon for jordbruksvei inn mot Utladalen og videre er de store rovdynene ikke gitt strengt nok vern.

Etter at Gjerde og Sjøavassdraget ble fredet i 1973 og Jotunheimen nasjonalpark ble opprettet i 1980, står det nå igjen å håpe at også deler av Sjødalen kan få et hensiktsmessig vern – f.eks. noe av den gamle fjellfurusken. ❄

Lynx Njarka forteller om sitt gaupeliv

Hangaupa som mistet make og tre barn på ei øy i Namdalen høsten 1980

Den 4. november 1980 møtte jeg enkemannsgaupa Lynx Njarka. Han lå sammenrullet og sturet mellom noen graner ikke langt unna Bengårdsvatnet i Flatanger, noen kilometer øst for Gladøya. De siste døgnsgivenheter hadde satt sine spor etter seg hos Gamle Lynx. Sjøl en svær gaupepappa gjør litt mer enn å lette på høyre øyebryn når han får skutt sin make og sine 5 måneder gamle barn.

Lynx og jeg har truffet hverandre før, og jeg ber han fortelle litt om seg selv:

– Som du vet, menneske, fikk jeg navnet Lynx Njarka av to grunner. Lynx fordi det er mitt gaupe-familie-navn, Njarka etter mitt fødested langt der oppe, vest for Namsen, i grenseområdet mellom Nordland og Nord-Trøndelag. Njarka er samisk og betyr det ugjestmilde, karrige landet.

Der ble jeg født en maimorgen for lenge siden, oppe i ura ved Kalvkruvatnet, i kalvingsmåned for reinen – det året teknokrat-mennesket tok til med å bygge ut Åbjøravassdraget.

Lynx Tromsfjell møter Hansen

Min far, gråraggede Lynx Tromsfjell, flyttet til Njarka etter at regulering av Tunnsjøen hadde gjort det smått med mat på østsida av Namsen.

– Kanskje husker du at du en påske fikk hilse på min gamle far? Herr Hansen – han som senere ble stortingspresident – du og kvinnene kom over min far da han hadde for-

synt seg med en reinkalv nær toppen av Lille Tromsfjell. Og kanskje vet du at herr Hansen har nevnt dette i sin bok, den gangen han følte fjellets lasso rundt sitt hjerte. Gamle Lynx fortalte meg om denne episoden. Han var minst like redd som dere var overrasket over å møte en lys levende gaupe.

Jeg vokste opp i Åbjøratraktene. Der hadde vi god tilgang på mat. Mus, lemen, hare, rev og enkelte rein gikk inn i kostholdet vårt. Men etter hvert som menneskets reguleringer og vanskjøtsel, sprøyting og kraftlinjer, kraftstasjoner og demninger, veier og motortrafikk begynte å merkes i området, ble både reinens muligheter og min framtid innskrenket.

En gaupefamilie blir til

En sommer dro jeg derfor nedover Namdalen, øst mot Bongsjøene og så vestover til Fosenhalvøya. Der visste jeg at jeg ennå hadde en del slektninger. Og der var jeg så heldig å møte henne som ble min make. Hun var rett nok søskenbarnet mitt, men vi gauper har ikke lenger så mange hungauper å velge mellom.

– Kanskje husker du også at dere drepte to av ungene mine forrige år? Etter dette var bare min make, barna og jeg tilbake i nordligste delen av Fosenhalvøya. Her hadde vi vårt revir, og vi hadde det godt her, selv om vi ville få vansker når dere nå skal lage militært skytefelt her.

De tre barna våre kom til verden i slutten av mai. Vi var ekstra glad for at vår lek i måneskinnet før påske ga et så fint resultat 9 uker seinere. Men de var ikke mer enn fem måneder

gamle da menneskets kuler tok livet av dem. Og nå er jeg aleine i dette området.

For bare noen uker siden forlot jeg min make og de tre ungene. Nå skulle de greie seg sjøl, uten min hjelp. Vi hadde lovet å møtes i fjelltraktene ved Jøssund utpå vårvinteren. Men likevel holdt jeg litt øye med dem ennå.

Sjøl levde jeg mest på hare og rev, noen fugler og mus, men jeg slo også en og annen skadet rein og et og annet rådyr som jeg lot ligge igjen i håp om at min make og ungene ville forsyne seg dersom de sjøl ikke greide å skaffe nok mat.

Jeg visste at de foretrakk rådyr framfor rev og mus. Ble noe liggende igjen, hadde jeg mange gjester som forsynte seg av maten. Særlig korpen var der både som gjest hos meg og som naturens renovasjonsvesen.

Rovdyrene – et mistak?

Ja, jeg vil ikke nekte at jeg tok sau også, når forholda lå til rette for det. Særlig på ettersommeren. Og jeg forstår godt at saueholderne er atskillig arg på meg for det, sjøl om jeg nok synes at du burde forstå meg og min rett til å få leve som den jeg er skapt til å være.

Dette er nå min natur, og litt nytte gjør jeg vel ved å holde bestanden av smånagere, rovfugl og rev på et riktig nivå.

Og hvis du, menneske, ikke har fått lov av Vårherre til å utrydde meg og min slekt, så synes jeg dere har en forpliktelse til å betale saue- og reinholderne en ordentlig erstatning for mine inngrep i dyreflokken.

Jeg skulle anta at du, menneske,

som jordens forvalter innsatt av Gud, ikke kan si at han gjorde en dårlig jobb da han skapte meg og de andre rovdynere.

En gaupefamilie utslettes

Forleden satt jeg oppi fjellet øst for Einvika og iakttok min make og mine tre barns vandring her i området. Jeg hadde uttrykkelig sagt at hva de enn gjorde, så måtte de ikke dra ned til storhavet og de mange øyene der.

Men se, det hørte de ikke på, – og det ble deres bane.

Min make tok ungene med utover mot Einvika. Der fikk hun fin vitring av rådyr ute på Gladsøya. Som du vet, er det nå bru over Straumen til øya. Fristelsen ble for sterk og de la veien over brua. De tok forresten heller ikke hensyn til at sporsnøen tegnet tydelig fotavtrykk av mennesker fra Einvika, langs veien og ut på Gladsøya.

18 av din stamme rustet seg med gevær. Nå visste de at min familie var der ute. Poster ble satt ut og den lille øya ble jaget over. Det lød ett skudd. Plutselig kjente min make en sviende smerte i kroppen. Hun sprang på sjøen. Når hun svømte ble det en brunrød blodstrime etter henne i sjøen.

Men menneskene rodde ut og jaget henne på land igjen. Hun spekulererte over fluktmulighetene. Oppi smerteriene hadde hun også eng-

stelse for barna. Hun forsto ikke hva som hadde skjedd. Men hun kjente smerten og følte en mors engstelse for sine barn.

Men så: I det øyeblikket hun forsto, opphørte hun å forstå. Et «velrettet skudd» på kloss hold stanset hennes lidelse og angst for alltid.

Den største av barna, viltre Max Lynx, sprang fram, fikk et skudd og døde straks. Den neste fikk samme skjebne noen sekunder etter. Og lille Mini Lynx han hadde ikke vett, stakkar, til å flykte unna. Han ble også drept av et skudd fra de heltmodige jegere.

Sic.

Gamle Lynx filosoferer

Vår avtale om møte utpå vårvinteren blir det ikke noe av. Jeg vil få store vansker med å skaffe en ny make denne vinteren. Er jeg heldig finner jeg kanskje ett av mine andre søskenbarn som visstnok ennå er i live lenger sør på Fosenhalvøya. Hvis ikke, vil jeg bli den siste Lynx Lynx i dette området.

Gamle Lynx Njarka filosoferer videre:

Å, nei. Det er ikke mange av oss fra Lynx-familien tilbake nå. Mine forfedre, formødre og søsken er blitt systematisk etterstrebet og drept for all den skaden vi angivelig gjorde på rein og sau, og fordi mennesket syntes skinnen vårt var fint.

De som skjøt min make og mine

barn får 20.000 kroner for jobben. Dessuten noen tusen for skinnene. Tenk om naturvernerne i Namdalen kunne hatt kr. 20.000 til rådighet for å arbeide med å overbevise folk om at det er en sammenheng i naturen. Tenk om de kunne hatt kr. 20.000 for å vise og bevise at det er noe som heter økosystem og likevekt i naturen. Tenk om man kunne bruke kr. 20.000 til å betale erstatninger for revet rein og sau på Fosenhalvøya for at vi Lynx-er skulle få overleve på jorda?

Og det er jo intet urimelig i at samene og saueholderne får erstatning når de blir rammet fordi mine klør, mine rovdyrtenner, mitt instinkt og min mage fra skapelsen av er innstilt på å skaffe mat på rovdyners vis.

Vi ba ikke Gud om å bli skapt slik vi ble. Men jeg tror nok all-naturens Gud visste hva han gjorde selv om det for mennesket kan se ut som om rovdyr ikke har noen oppgave i en grusom verden. Vi Lynx-er har fulgt vår natur, men sannelig har du, menneske, vært dårlig til å forvalte skaperverket.

– Sa gamle Lynx Njarka og ruslet sørover Fosenhalvøya, barnløs og som enkemannsgaupe.

Kanskje finner han en make han kan elske med ved påsketider 1981. Hvis han ikke gjør det, vil også denne dyrearten dø ut hos oss. I så fall får Lynx Njarka rett i at vi har vært noen dårlige naturforvaltere.

Seierherrene

En søndag siste høst ble det i løpet av et par timer skutt fire gauper på Gladsøya i Flatanger, Namdalen. Etter at spor var observert på øya, ble det «full mobilisering, og i alt var det 18 mann som deltok i posteringen rundt om på øya», i følge lokalpressen. Alle dyrene ble skutt av en enkelt jeger. Skuddpremien beløper seg til 20 000 kroner. I tillegg kommer skinnverdien. På minussiden kommer det tapet som landets fauna her ble påført i løpet av et par søndagstimer. Vi kan ikke se at det er tatt med i betraktningen i pressen. Bildet viser en del av seierherrene med bytte. Foto Frank Brandsås, Namdal Arbeiderblad.

Med kritiske øyne på U-landsturismen: **LAR DU DEG LOKKE?**

AV TONE HOLTE

*«La oss si det først som sist: Denne artikkelen er ikke for **vanlige** folk. Den er for deg som lokkes av spenning og eventyr. For deg som føler det krible ved synet av flotte fargebilder av smilende løver og lyshårete turistjenter og trivelige negere. Som lar deg lokke av Globetrotters eventyrsafari blant Kenyas ville mennesker og dyr. Du skjønner at det kan være tøft å fly rundt med kamera på den andre siden av kloden: «For du er jo tross alt en av de første skandinaviske turistene her i turkanastammens land. Litt av en pioner. Sammen blir vi en gjeng glade eventyrere. . .» (Sitat «Den store feriebooken» høsten/vinteren 80/81 – Globetrotter).*

Det lyder kanskje litt vel tøft? Fortvil ikke. Vi har sakset følgende beroligende avsnitt fra samme sak:

«En stor kano med sterk utenbordsmotor bringer oss ut til øya. Høres det primitivt ut? Hvert telt har elektriske lamper, vanntoalett og dusj.»

U-landsturismen

Nordmenn reiser stadig mer og stadig lenger. Etterhvert som Spania og Middelhavet har blitt allemannseie og er mer eller mindre ødelagt av forurensning og turistmaskiner, lokkes vi av fristende tilbud til nye og ubesudlete «paradis.» «Trygge reiser for deg som er villig til å betale litt mer for å oppleve mye mer» som Globetrotter uttrykker det. «Langt ut. . . over det vanlige» er parolen. U-landsturismen er et faktum. Jeg vil i det følgende knytte noen kritiske kommentarer til denne turistformen.

Fattige land

Strømmen av turister mot nye eksotiske reisemål er ikke bare et resultat av reiseoperatørens kamp om den stadig mer blaserte europeiske turist. Svært ofte er utviklingslandet selv ivrig etter å få bygget ut en turistindustri. I et verdenssamfunn preget av ulikhet, kriser og svingende råvarepriser, satser de fattige landene der de kan. Reint vann og rein luft, palmer og eksotisk miljø er ofte det eneste de har overflod av. Nød lærer som kjent naken kvinne å spinne.

Eksemplet Tanzania

La oss ta Tanzania som eksempel – et av verdens fattigste land. Et land som nå ikke bare står i fare for å stagnere, men hvor det rett og slett er

snakk om en tilbakegang, i følge direktør Arnesen i NORAD. Ikke minst skyldes dette økte oljepriser. Fra å bruke 15 % av sine valutainntekter på oljeinnkjøp, bruker landet nå halvparten av inntektene sine på dette. I en slik situasjon er det Tanzania bebuder at turistnæringen nå skal bli landets nest største inntektskilde. I et land med underernæring og mangelfullt helsestell skal det satses stort på flere og flottere hoteller i tida som kommer.

De fattige betaler

«Når man tenker på den kjennsgjering at turismen i disse landene er en av de mest subsidierte næringsgrenner, må man ha lov til å stille spørsmålet om de minst privilegerte befolkningslag – som betaler skattene i den tredje verdens land – *subsidiierer* feriene til de privilegerte deler av den europeiske og nordamerikanske befolkning». (Jaques Bugnicourt Nordkontakt 8/77). Noe til ettertanke? På samme tid som turistene med sitt nærvær demonstrerer den bunnløse kløften mellom den rike og fattige verden – er filosofien at turistene gjennom sitt luksuriøse opphold skal hjelpe u-landene til å bli rikere. Turistnæringen er dessverre ikke noe middel til å viske ut ulikheten i verden. Jo fattigere et U-land er i utgangspunktet, jo mindre ser det ut til at landet sitter igjen med av turistinntektene. Om en f.eks. reiser til Gambia, går mesteparten av det turen koster tilbake til Skandinavia. Flyet er nordisk, hotellet er i nordisk eie – og 80 % av de varene hotellene i Gambia bruker er importvarer. Resultatet er m.a.o. at en stor del av turistinntektene ikke kommer u-landet til gode, men flyter tilbake til de rike landene.

Andre måter

Det finnes langt bedre måter å støtte de fattige landene på enn å kjøpe paradisiske ferieopphold. En måte kan være å aktivt støtte opp om u-hjelpsprosjekter som kan bidra til økt aktivitet på landsbygda i de landene det gjelder. En større satsing på matproduksjon vil skape større sjølbergingsevne – og dermed mindre av-

hengighet av svingende og lumske priser på olje og råvarer.

Det er positivt at stadig fler får sjansen til å reise, lære nye kulturer å kjenne, få større kunnskap om jorda vår, og knytte vennskap over landegrensene. Min skepsis til den økende u-landsturismen kommer bl.a. av at jeg frykter pakketuristen i mange tilfelle kommer hjem like klok som da han reiste, verken mer eller mindre. Turisthotellet er ikke noe godt utgangspunkt for å forstå eller bli forstått. Kulturen en lærer å kjenne er ofte en forlatet utgave – produsert i iver etter å tilfredsstille nettopp turistene. «På Wasiniøya spiser vi et swahilimåltid – avpasset europeisk smak.» (Fra Globetrotters program)

Med andre ord

Det er altså minst to ting du skal være klar over ved kjøp av turistreiser til utviklingsland:

– En kunstig luksustilværelse i forhold til lokalbeholdningen vil gi

deg begrenset innsikt i landets livsform og problemer.

– Det er også fullt på det rene at turistinntektene i mange tilfelle går vel så mye i de rike lands, som i vertslandets lommer. Turistindustrien bidrar sjelden til å øke kløften mellom de rike og de fattige land. Den bidrar heller til å øke u-landets avhengighet av vestlig teknologi, og derved også til å gjøre landet ytterligere sårbart i den skiftende verdensøkonomien.

Vi har ansvar

Ikke glem dette – dersom du lar deg lokke av reiseoperatørens «alternative» safari for barske naturvenner. Vi turister setter spor etter oss. I naturen, i kulturen og i mennesker vi møter. Og da er vi ikke uten ansvar.

KILDER: Globetrotter: Den store ferieboken, høsten/vinteren 80/81
Vår Samtid, 5–78
Folkevett, 5–80

*Motstående side:
Dyrelivet – turist-
industriens triumf-
ess i Øst-Afrika.
Hvor mye turisme
tåler det? Foto
Ragnar Frislid.*

*Lysere fremtids-
sikter i turistindu-
striens kjølvann?
Foto Tone Holte.*

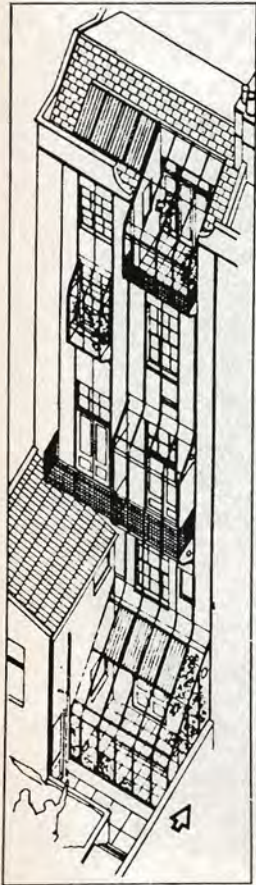
Naturvern i andre land

Irland freder frosk og firfisle

Mens Irland forbereder ratifikasjon av Bernavtalen (om vern av ville planter og dyr i Europa) har man med øyeblikkelig virkning fredet dompap, vanlig frosk, firfisle, liten salamander, dvergspissmus og røyskatt. Videre har man gått til en kraftig økning av bemanningen når det gjelder oppsyn med at Naturvernloven av 1976 overholdes i praksis.

Solenergi i gamle hus

I regi av EF har det vært arrangert en arkitektkonkurranse om solenergihus, og blant prisvinnerne fins også en løsning for gamle hus. Systemet går ut på at glassbokser, kall det gjerne drivhus, plasseres foran vinduer, verandaer osv. – hvis man ikke foretrekker å gi hele veggen en hud av glass. Hvis man ikke vil nøye seg med dette passive solvarmesystemet, kan man i tillegg montere inn vanlige solpaneler.

Farlige dambygg

Man frykter nå at økende grubedrift etter kull og metaller vil sette mange menneskeliv i fare i årene fremover. Faren for brudd på dammer for avløpsvann og avfall er stor. Og «New Scientist» viser til et eksempel på hva man har i vente. I 1972 ble 125 mennesker drept da en dam i Buffalo Creek i Virginia, USA, brøt sammen. Dammen inneholdt forurenset vann og slam fra en kullgrube. Det var kraftig regn som førte til bruddet. Men under granskningen av ulykken ble det fastslått at også andre endringer i omgivelsene kunne utløst dambruddet.

Man regner med at det i fremtiden vil bli bygd flere dammer av dette slaget enn dammer for kraftproduksjon, vannforsyning o.l. I mange land kommer grubedammer ikke inn under de regler som gjelder for andre dambygg når det gjelder konstruksjon, kontroll, inspeksjon osv. Dambygget begynner gjerne med en beskjeden steinhaug nede i en dalbunn, men vokser etter hvert til et kjempemessig byggverk med liten styrke og uten at det overhodet er tatt sikkerhetshensyn.

Kamp om Alaska

Når det gjelder naturvernsaker var Alaska den store hodepinen i Carters presidentperiode. Lover som favoriserte et naturvernsyn på forvaltningen av statseid grunn i Alaska passerte representanthuset både i 1978 og 1979 – for å bli stoppet i senatet. Helt på slutten av fjoråret godtok imidlertid senatet en lov som gir 420 millioner dekar (eller 420 000 kvadratkilometer) av Alaska status

som nasjonalpark, viltreservat eller nasjonalt naturvernområde. Men loven er preget av kompromisser, og innen en stor del (192 000 kvadratkilometer) av det samlede verneområdet vil både oljeutvinning, grubedrift og skogsdrift til en viss grad kunne tillates.

Hvor lenge vernet vil vare er også uvisst. Krefter med appetitt på Alaskas mineralressurser satser på at Reagan-administrasjonen vil se med større velvilje på deres ønsker enn Carter gjorde, og man regner med at de vil ta skritt for å få endret loven. På den annen side har også naturvernorganisasjonene lovet at de ikke vil ligge på latsiden – deres mål er å styrke vernet av Alaskas natur dette året.

En fremtid for elefantene?

I løpet av de siste tre årene er det foretatt flytelling av elefanter i 35 afrikanske land. Resultat: Det fins i dag 1,3 millioner elefanter i Afrika. Det betyr at bestanden er stor nok til at arten kan overleve, men langt fra stor nok til å tåle den hensynsløse forfølgelsen elefanten er utsatt for i dag. I Vest-Afrika og i den sørligste delen av kontinentet er elefanten på utryddelsens land. I Øst- og Sentral-Afrika har den greid seg best, men også her er situasjonen bekymringsfull. Den akutte truselen er krypskyttere som lokkes av de høye

Rapport fra år 2000

Da president Carter i 1977 kom med sitt første miljøvernbudskap, lovte han å få utarbeidet en omfattende rapport om situasjonen i verden når det gjelder natur- og miljøvernproblemene frem til år 2000. I juli 1980 var rapporten ferdig – utarbeidet av en rekke forskjellige instanser innen den føderale forvaltningen. Rapporten er imidlertid offentliggjort i navnet til to av disse: nemlig Miljøvernrådet – Council of Environmental Quality – og Utenriksdepartementet.

Om rapporten – *The Global 2000 Report to the President* – presiseres det at den ikke er en gjennomarbeidet helhet, men mere en samling av en rekke delrapporter fra forskjellige grener av embetsverket.

Nå sier ikke rapporten hvordan situasjonen *nødvendigvis vil være* i år 2000 – men den sier hvordan den vil være *om ikke noe blir gjort for å endre de tendensene vi nå har i utviklingen*.

Når det gjelder disse tendensene er rapporten *sterkt pessimistisk* på de fleste punktene. Bl.a. vil gapet mellom u-land og i-land øke. I år 2000 vil ca. halvparten av verdens opprinnelige oljeforråd være oppbrukt. Mengden av tilgjengelig ferskvann vil avta og u-landenes skoger vil bli redusert med 40 prosent.

Atmosfærens konsentrasjon av karbondioksyd vil være en tredjedel høyere enn i den førindustrielle tid – med klimatiske endringer som mulig følge. Sur nedbør kommer til å ødelegge sjøer, skoger, jord, grøde og bygninger – heter det i rapporten.

Situasjonen i Norge er også nevnt: «1500 sjøer i Sør-Norge har allerede en pH under 4,3 (meget surt), 70 % har ingen fisk».

Forøkningen vil ha tatt store deler av verdens dyrkbare områder. På omtrent to tiår vil 15–20 prosent av Jordens totale antall av planter og dyr være utryddet – et tap på omtrent 500 000 arter.

Energiforholdene er selvsagt også vurdert. Det heter at energiprisene antas å stige med mer enn 150 prosent i tiden fra 1975 til år 2000.

Resultatene i rapporten er altså dystre, men ikke oppsiktsvekkende i den forstand at dette er noe *nytt*. De er jo på mange måter sammenfallende med fremskrivninger gjort i andre globale modeller – f.eks. den velkjente fra The Club of Rome – og bare *styrker* påstandene om alvoret i den globale situasjonen.

Nå er utgangspunktet for rapporten som nevnt *ikke* at spådommene fremstilles som noe naturnødvendig – noe uavvendelig. Rapporten inneholder riktignok ingen konkrete forslag til et handlingsprogram. Men Gus Speth – Miljøvernrådets leder og en av topplederne for hele prosjektet – er blitt bedt om å arbeide videre med de problemene som er skissert i rapporten. Det er blitt bestemt at det skal opprettes en egen interdepartemental gruppe til å ta seg av de presserende ressurs-, miljø- og befolkningsproblemene. Denne skal så etterhvert komme med forslag til *løsninger*. Speth har selv uttalt at dette vil få høyeste prio-

ritet. Blant de initiativ som kanskje vil komme, er en strategi for å bevare verdens tropiske skoger. Ja, et opplegg med å lette presset på disse viktige og verdifulle skogene ved u-hjelp, ved ny forskning, internasjonalt samarbeid osv., er allerede under arbeid. Miljøvernrådets leder har pekt på at liknende strategier antakelig vil bli utarbeidet når det gjelder mangel på ferskvann, ødeleggelse av jordsmonnet ved erosjon og ørkenspredning.

Speth påpeker at rapporten om år 2000 må sees som et dokument *i sammenheng med Verdens Naturvernstrategi* som ble fremlagt tidlig i 1980 av IUCN (Verdens Naturvernunion) og bl.a. støttet av FN. Denne går ut på at noen form for økonomisk fremgang er en umulighet hvis de økologiske systemene bryter sammen og de fornybare ressursene – som dyrket jord, skogene og vannsystemene – misbrukes og ødelegges. Et kjempeløft av internasjonale dimensjoner, for å hankses med de globale problemer omkring vern og utvikling må opplagt til, om det skal monne noe!

Miljøvernrådets leder mener at dette vil bli svært vanskelig om ikke folk i USA og de andre rike statene i nord blir overbevist om at *også deres egen velferd er avhengig av dette*. Men til nå har den vanlige borger dessverre sett på disse problemene som fjerne og av liten betydning for dagliglivet og levestandarden.

Bredo Berntsen

elfenbensprisene. Men også miljøødeleggelser gjør sitt, og vil på lengre sikt være den alvorligste truselen. For hver dag blir elefantenes leveområder mindre, etter som de opprinnelige skogene må vike for moderne skogbruk og oppdyrking.

Vern om skog langs elvene

Et spesialistmøte i Europarådets regi

har slått alarm når det gjelder skogen langs elver i Europa. Det som er igjen av den slags skoger er nå i stor utstrekning truet av ødeleggelse på grunn av vassdragsregulering, grus- og sandtak, kanalisering av elvene og synkende grunnvannstand. De skogene som på denne måten er kommet i faresonen er av aller største verdi på mange måter – de spiller

en avgjørende rolle i økosystemet, de stabiliserer elvebreddene, de har høy produksjon av trevirke og stor estetisk verdi. Møtet konkluderte med at dambygging i elvene må stoppes, skogen langs breddene må drives med sikte på å opprettholde den naturlige treslagssammensetningen, og de mest representative skogene må sikres som naturreservater.

OLJE OG SAMFUNN

– omfattende årstema for 1981

*Fra utblåsingen ved Ixtoc I i Mexicogul-
fen i fjor.*

Et nytt arbeidsår er i gang i Natur og Ungdom også. Landsmøte er avholdt på Fosen Folkehøgskole i Trøndelag 2.–4. januar, og retningslinjene for arbeidet er trukket opp. Som vanlig er det ett arbeidsområde som spesielt er blinket ut, et tema

som lagene konsentrerer mye av sin virksomhet rundt, som det lages seminarer, hefter, aksjoner og utadrettete informasjonsopplegg til. Dette arbeidsområdet kalles årstema, og årstema for 1981 er «Olje og samfunn».

Naturligvis kommer ikke de andre delene av natur- og miljøvernarbeidet til å bli nedlagt av den grunn. Vassdragsvern, samferdselsproblemer, feltbiologi osv. kommer fortsatt til å fange vår oppmerksomhet. Arbeidet med årstema vil nok likevel sette sitt preg på mesteparten av det som gjøres i organisasjonen i året som kommer.

Oljen er i ferd med å sette sine dype og ugjenkallelige spor i det norske samfunnet. I 1980 ble det satt i gang boring utenfor Nord-Norge, til tross for iherdige protester og alvorlige bekymringer fra blant annet lokalbefolkningens side. Også vi i Natur og Ungdom var med på å rette søkelyset mot den alvorlige trusselen oljevirksomheten kan komme til å bli mot lokalsamfunn og livsmiljø. I år kan vi kanskje få tydeligere beskjed om dette. Muligens finnes det olje på Tromsøflaket, kanskje er den funnet allerede. I Nordsjøen gjøres det stadig nye funn, og omfanget av de hittil kartlagte oljereservene øker stadig. I IEA, det internasjonale energibyrådet, sitter oljetørste industri-

vekstinteresser og presser på norske myndigheter. Myndighetene på sin side føler større forpliktelser overfor disse energislukerne enn overfor tilbakeliggende utviklingsland, og presser utvinningstempoet i været, på bekostning av sikkerhet og beredskap.

1980 var også det året da vi opplevde en av våre største tragedier i nyere tid. Også denne var et resultat av oljevirksomheten. De 123 omkomne etter «Alexander Kielland»-ulykken var ikke ofre for et av naturens luner, men for en oljepolitikk som har følt større ansvar for oljeselskapene og deres fortjeneste enn for sikkerheten til arbeiderne og livet i havet.

I tillegg til flere andre større og mindre ulykker, viste 1980 oss også at en utblåsning ikke alltid er like lett å stanse. Mexico-utblåsningen pågikk i nesten ni måneder før man klarte å få stanset den. Rundt 500 millioner tonn olje strømmet totalt opp fra den løpske brønnen, og den norske oljevernberedskapen fikk til fulle vist hva den var verdt: et dårlig

leketøy som knapt samlet opp noe olje i det hele tatt. Til slutt hev meksikanerne de norske lensene på land og lot dem ligge under palmene. En utblåsning i Nigeria skal ha kostet flere menneskeliv og gjort hundretusener av mennesker til hjemløse flyktninger, fordi oljesølet har ødelagt fiskebankene deres og gjort drikkevannet udrikkelig.

I Norge er planene for å gjøre samfunnet stadig mer knyttet til og avhengig av oljevirksomheten mange. Statfjord-gassen skal sannsynligvis ilandføres på Vestlandet, på Kårstø eller Mongstad. Nord-Norge er i følge myndighetene helt avhengige av oljen for at næringslivet skal kunne overleve (på samme måte som Finnmark er «helt avhengig» av Alta-kraften?). Det vi må ha i bakhodet er at oljen ikke er en ubegrenset ressurs. Med et høyt utvinningstempo, slik myndighetene legger opp til, kan reservene være så å si uttømt om bare femti år.

Det er med disse (og flere) bekymringer Natur og Ungdom skal jobbe i 1981. Det vil bli laget studiesirkler

om spørsmålet, og medlemmene blir oppfordret til å sette seg inn i sakene på egen hånd. Videre vil det bli arrangert lokale og sentrale seminar om temaet. Det skal arbeides med et temahefte av Natur og Samfunn, og det skal arrangeres en større aksjonsuke til høsten, der vi vil prøve å nå ut til større lag av folket med våre problemstillinger.

Søkelyset vil bli rettet både mot de konkrete problemer og vanskeligheter som selve utvinningen fører med seg: Forurensingsproblemer generelt og ved utblåsninger, utvinningstempo nasjonalt og i større ressursperspektiv, oljevernberedskap, arbeidsmiljø osv., og med de samfunnsmessige ringvirkninger av oljen: sentralisering, distriktspolitikk, sosiale problemer, nærmiljø, næringsstruktur osv. Også norsk oljepolitikk i internasjonal sammenheng vil bli tatt opp. Skal vår solidaritet være til i-landene eller u-landene?

Som vi ser er det mange problemer som er knyttet til oljen og som fortjener en skikkelig diskusjon. I løpet av dette året håper vi at ihvertfall vi i Natur og Ungdom har fått dette litt mer klart for oss. Så kan vi i neste omgang forklare det for andre. Olje-eventyret er ikke bare solskinn og snille skognisser. Det er en del troll og skumle kjerringer ute og går også.

Det norske oljevernuttstyret – under palmene i Mexico.

IKKE MEDLEM?

Er DU interessert i å bli med i Natur og Ungdom? Fyll ut slippen og send den til Natur og Ungdom, Stenersgt. 16, Oslo 1. Tlf. (02) 41 93 11.

Navn:

Adresse:

Poststed:
(Kontingenten for 1981 er kr. 40,- og inkluderer abonnement på Natur og Samfunn, som er bladet vårt).

NfNU

Vil du følge litt bedre med i hva som rører seg i Natur og Ungdom? Vårt interne meldings- og diskusjonsblad «Nytt fra Natur og Ungdom» kommer med 10 nr. i året for den latterlige sum av kr. 20,-. Skriv til Natur og Ungdom.

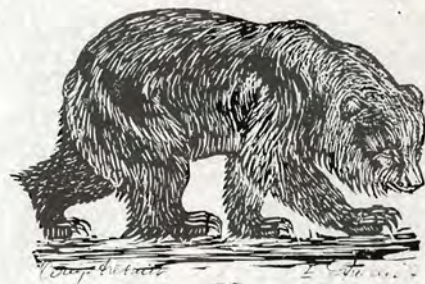
INNSAMLINGEN

fortsetter, og underskuddet vårt minker daglig. Men fremdeles trenger vi støtte. Send ditt bidrag til postgiro 2 35 36 39. Takk skal du ha!

De fem store

– nå i tresnitt av Eivind Struksnes. Velg mellom bjørn, ulv, jerv, gaupe og oter – eller kjøp alle.

Farge rustbrun på hvitt. Format ca. 20 x 25 cm. Pris pr. stk. kr. 35,-. Pris for hele serien – 5 stk. kr. 150,-.

– Riv det gamle ruklet, lød slagordet om stavkirkene, og de fleste gikk tapt. Foto rf.

Miljøvern og bevaring

AV N. BORCHGREVINK

Miljøvern er kulturvern pluss naturvern. Det organiserte miljøvern begynte i vårt land i 1844, da Fortidsforeningen ble stiftet. I 1914 kom Naturvernforbundet til.

Miljøvernets første oppgave var å redde våre stavkirker. «Riv det gamle ruklet» var omkvedet. Noen ble reddet. De fleste gikk tapt. De få som er igjen er idag klenodier.

Da Yosemite nasjonalpark – verdens første – ble opprettet i USA i 1872, var det visstnok ikke uten motforestillinger. Idag betraktes initiativtagerne som fremsynte foregangs-

menn, og det er nasjonalparker over hele verden.

I 1911 foreslo det tyske naturvernforbund opprettelsen av den første tyske naturpark. En avis skrev at noen gale mennesker ville skape en amerikansk prærie på Lüneburger Heide. Idag har Vest-Tyskland femti naturparker.

I trettiårene ville miljøvernere forhindre at det ble lagt fylling over Mærradalen, etter å ha sett hvordan Lysakerelvens dalføre var blitt delt i to ved Jarfyllingen. Det var gråt og tenners gnissel fra baneselskapets

side, men gå og se hvor meget finere det er blitt!

«Det er billigere å rive og bygge nytt», var lenge en trossetning. Idag har miljøvernet bevist det motsatte. Men hvor meget er ikke gått tapt i mellemtiden?

«Det er billigst å bygge på jordene», var lenge omkvedet. Naturvernet skapte jordverntanken. Nå er den slått igjennom, i det minste i teorien. «Bygningen står ikke til å redde, forfallet er kommet for langt», heter det om sjøbodene i Halden. Det så verre ut da restaureringen av Hvamsloftet og Heggedal Hovedgård tok til.

Mennesket har utryddet flere hundre dyrearter. Vern av truede arter har alltid møtt motstand. Nå er det håp for dem som er igjen.

For fem år siden skrev jeg om vedfyring. Det kom i retur: Trevirke kan brukes til bedre ting. Idag skrives slike artikler ikke bare av romantiske naturvernere, men av doktores technicae i Teknisk Ukeblad. Mange industrianlegg fyres med treavfall som før gikk tapt. Olje spares. Det er kø for å få vedovner. Bevaringsplaner for Gamle Stavanger og Tyholmen ble kjempet igjennom tross solid politisk motstand. Idag er motstanderne glad for at det gikk som det gikk. I Lom ble riksantikvaren i sin tid sett på som en plage. Idag får han takk.

Slik har det gått slag i slag. Kvikk-sølv var «uundværlig», både til såkorn og treforedling. Idag hører vi ikke noe mere om det. Da nitritt ble forbudt het det at folk ikke ville kjøpe grå kjøttvarer. Det holdt ikke stikk. Trikken ble dømt nord og ned. Idag får den en renessanse. Gågaten ble møtt med skepsis. De ble en suksess. Miljøvernet advarte mot Concorde. Den er blitt en hvit elefant.

Idag strir Oslos kommunalpolitikere med protestaksjoner mot rivning og høyhus, mot trafikk og kraftledninger, mot bebyggelse i Marka og i de grønne lunger, og nabokommunene ønsker ikke å overta overskuddet. Å tilfredsstillte alle synes umulig. Men på miljøvernhold ble det alt i 1950 tatt til orde for en dempning av veksten i Osloområdet.

Det kunne ha spart politikerne for mange sorger idag.

Mens vi bygget motorveier og flyplasser, ble jernbanen og sykkelstiene sulteforet. Her er vi milliarder på etterskudd. Miljøvernerne var nokså alene som jernbanens støttepillere. Idag har vi energikrisen. Og idag ville det nok vært bedre med mere jernbane og mindre motorvei.

Og sist men ikke minst: kraftprognosene. Prognokratene ekstrapolerte kraftforbruket og endte opp med svimlende tall. Miljøvernerne reagerte. Og for hver ny beregning er prognosene blitt redusert. Så er det da også gått noen år siden Oslo Lysverker ville lansere en kampanje for mere bruk av strøm. Miljøvernet protesterte og det ble ikke noe av. Idag sier Oslo Lysverker: «Oslos nye energiressurs er du».

All erfaring viser at det som miljøvernet hevder idag, det vil bli samfunnsoppfatningen imorgen. men hvor meget er det ikke gått tapt på veien, for idéene er trengt igjennom? Miljøvernets idémessige seiersgang er dessverre brolagt med faktiske nederlag. Når vi får rett, er det ofte for sent. Huset er revet, dyret utryddet. Miljøvernet har alltid møtt motstand. «Utopisk», «fanatisk», «romantisk», «urealistisk», «hysterisk», «egoistisk», «skrike høyt», «hets» og «hyl» har vært saklighetens gjennomgangsmelodi. Det smaker faktisk – unnskyld uttrykket – ikke så lite av hets og hyl. På tross av all erfaring er tonen ofte den samme idag. Ved hver ny korsvei møter vi den samme mennesketype med de samme argumenter, ubesværet av den plass deres forgjengere har fått i historien.

Har miljøvernet alltid hatt rett? Vil miljøvernet aldri ta feil? Neppe. Derfor må alle miljøverntanker brynes på motforestillingenes slipesten. Saklig kritikk er velkommen. Men miljøvernets kritikere og motstandere vil gjøre klokt i å se seg selv i historiens speil, og trekke lærdom av det. Da vil de finne at det er all grunn til å gå noe stillere i dørene – for sitt eget ettermæles skyld. Herostratisk berømmelse er ikke noe å trakte etter.

✻

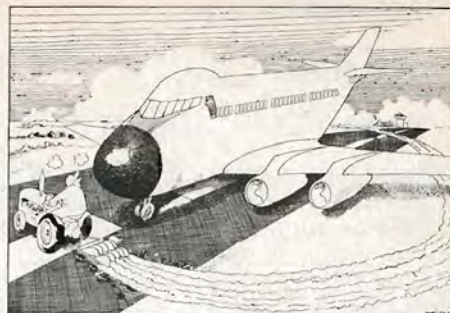

STØTT «AKSJON ROVFUGL»

– kjøp merker!

Nytt klebemerke (5 cm),
sett å 5 stk. kr. 10,-.

Nytt stoffmerke (8 cm) kr. 10,-.

«Ringen sluttes»

«KORT OG GODT»

Prospektkort av Morten M. Kristiansen. 9 forskjellige kort med rask belysning av natur- og miljøvernproblemer.

Kr. 10,-.

Ny re-
fleks...
brun ugle på
hvit bunn. Dia-
meter 6,5 cm.
Sett å 5 stk.
kr. 20,-

.. og den
gode gamle
i advarende
rødt. 8,5 x 10,5
cm.
Sett å 5 stk.
kr. 18,-

Medlemsnålen
med forbundets emblem i grønt, fo-
religger i to utgaver – begge i format
9 x 9 mm.
I forgyllt sølv kr. 20,-
I nysølv kr. 10,-

Klebemerke
Som sitter på alt (nesten) –
i brunt og grønt på hvit bunn. Dia-
meter 8,5 cm og 4 cm.
Sett å 4 stk 2 små og 2 store: kr. 10,-

Natur- kalenderen 1981 kr. 40,-

Stikk innom, telefoner eller bruk bestillingskuponen på side 30

NYE BØKER

Spar Saltfjellet – mens det ennå er tid!

Folkeaksjonen Spar Saltfjellet, der også Naturvernforbundets kretsfor-
ening i Nordland er med, har nå ut-
gitt sitt andre kampskrift om Salt-
fjellet. Denne gangen heter boka
«Spar Saltfjellet! Fakta og argumen-
ter» med aksjonens formann, Terje
Øiesvold som redaktør.

Saltfjell/Svartisen-utbyggingen er
en stor og meget komplisert utbyg-
gingssak, med fem store vannkraft-
prosjekter i et naturhistorisk sam-
menhengende område. (Beiarn, Salt-
dal, Nordre Rana, Stor-Glomfjord
og Melfjordprosjektene) Det er ofte
vanskelig å få oversikten over en ut-
byggingssak av slike dimensjoner.
Hvilke tunneller som skal føres
hvor, hvilke vann som skal demmes
opp/ ned og hvilke elvestrekninger
som blir tørrlagt. Derfor er det godt
at Saltfjellaksjonen nå har gitt ut
denne boka. Her får vi oversikten
over utbyggingplanene og hvilke
verdier som vil gå tapt. Planene blir
satt i en helhetlig energipolitisk sam-
menheng, og den offentlige saksbe-
handling blir vurdert og analysert,

og heller ikke her slipper myndighe-
tene ikke fri fra stemplet om «man-
gelfull saksbehandling». Boka er
kortfattet (A 5/78 sider) og meget
lettlest. Burde kunne nå fram til
store folkegrupper. Du kan bestille
den gjennom «Norsk Natur» eller
Nordland Naturvernforening, Boks
250, 8001 Bodø.

Red. Terje Øiesvold «Spar
Saltfjellet!»

Fakta og argumenter
Trohaug forlag

SES

Fisketur med mening

Et av kapitlene i Tore Linderuds bok
«Når det gjelder fiske...» slutter
med disse linjene:

«Det ble ikke flere fisketurer sam-
men med Rulle. Han ble sterkt enga-
sjert i politikk og organisasjonsar-
beid, foruten at han fikk familie. Det
gikk ham riktig ille i livet. Han fikk
stadig mindre tid til å drive ørret-
fiske og havnet til slutt i Kongens
råd».

Det påstås at Rulles fulle navn er
Rolf Hansen. Han ble miljøvernmi-
nister, mens fiskekameraten i steden
skrev en fiskebok som samtidig er en
naturvern bok av fint merke. I en tid
da kommersialiseringen av friluftsliv

vet når de store høyder, da utstyrs-
hysteriet herjer og Disneyland-
mentaliteten brer seg over fiskevan-
nene, er en bok som Tore Linderuds
selvfølgelig bare et pip som ikke
mange hører. Men du kan bidra til at
pipet når ganske langt, tross alt:
Kjenner du noen som er bitt av
sportsfiskebasillen, så gi dem denne
boka. For her får man ikke bare un-
derholdende og underfundige beret-
ninger om løst og fast fra fiske i sør
og nord. Her lærer man også å forstå
at naturglede, naturkontakt og vilje
til å forsvare naturverdiene er
sportsfiskerens egentlige funda-
ment. Og det er et budskap til om-
vendelse for alle dem som til nå har
trodd at frelsen fins i utstyrsfabri-
kantenes fargerike kataloger.

Tore Linderud: «Når det
gjelder fiske...»

Cappelen 1980.

r.f.

NY PLAKAT!

«OSLO- MARKA»

Siste tilskudd på plakatfronten er
Østlandske Naturvernforenings
plakat over Osloomarka – tegnet
av Morten M. Kristiansen med et
vell av farger og detaljer.
En prydd for en hver vegg!

Pris kr. 40.-

Bestilles gjennom Østlandske Na-
turvernforening, Pb. 8268 Ham-
mersborg, Oslo 1.

Postgiro 5 34 24 31 – Bankgiro
1600 40 96 8 47, eller gjennom be-
stillingslisten på side 30.

Plakaten kan også bestilles sam-
men med annet materiell.

ENNÅ TID FOR

Natur- kalenderen

1981

- * Totalformat med kalendarium 30 x 40 cm.
- * Leveres i solid kartong som sikrer at Kalenderen kommer helskinnet fram hvor som helst på kloden.
- * Bruk gjerne bestillingskuponen på side 30
- * PRIS kr. 40,-.

Verv nye medlemmer!

Vi fortsetter den store verveaksjonen med premier til alle. . .

Premiene gjelder for vervede hovedmedlemmer – men 2 familiemedlemmer regnes som ett hovedmedlem.

- 1 nytt medlem : Et stoffmerke, Norges Naturvernforbund
- 2 og 3 nye medlemmer: Fossekall (Norges nasjonalfugl), tresnitt av Eivind Struksnes
- 4 og 5 nye medlemmer En neverbutt, laget av Koll Granli, Trysil
- 6 og 7 nye medlemmer Et glass, type Tangen fra Hadelands Glassverk
- 8 og 9 nye medlemmer En stor keramikk-kopp (te/dessert/suppe), laget av Pille og Vegard, Fredrikstad

- 10 nye medlemmer . . : Naturvernforbundets emblem i sølv utførelse som anheng (leveres uten kjede)
- 15 nye medlemmer . . : En kniv, laget av knivsmed Isak Strømgeng, Karasjøk
- 20 nye medlemmer . . : En ryggsekk fra Lill-Sport
- 25 nye medlemmer . . : En akvarell av Sissel Gjersum. (Akvarellene er benyttet som illustrasjon i Norsk Natur)

Slik verver du:

Vervekortet finner du på siste omslagsside i Norsk Natur. her fører du opp navn og adresse på de personer som verves som nye medlemmer.

NB! Husk å angi hovedmedlem/familiemedlem.

Kortet sendes så til oss. Porto en betaler vi. Straks vi har mottatt kortet sender vi ut Norsk Natur til de nye medlemmene!

Innbetaling av kontingent:

For å få premie må du ta inn kontingenten for de nye medlemmene og sende den til oss.

Kontingent for hovedmedlemmer er kr. 50,- inkl. Norsk Natur, for familiemedlemmer kr.10,-

Kontingenten sendes inn over postgiro 5094602 eller bankgiro 6001-05-70835

GLOBALT NATUR- PROBL.	VERDENS- DEL	FARENDE SVENN	----- KOPP (LITE DYR)	SYKDOM AVTA	AM. KOPP DAL- FØRE	VÆSKE	GUD	PUSTE KLOV- DYR		AKTUELL VIRK- SOMHET	FØDE MOTOR- DEL	LEI UTSETTES FOR ROV- DRIFT	
NYUT- VIK- LING													
VINTER- FENO- MENER										ØY			
BORT- TARING							FUGL ELV			ALM. FORK.		UTLØP	
I SINO- BER				MYNT VÅGE- LIG		GJØN AN- FALLET		ELV		NEGER PROSE- SJON		TALL TALL(SV)	
STENG					HAGE					MORSOM			
MINERAL										SVOVEL			
			LAND TRE				SJÅ- FØRER		PRON. HES		HARDT VANN MAS		BUSK
BERG- STAD					AKEVITT					ÆRA			
KRØTTER					MAN					FJELL- TOPP			
	KARNAPP FLID					YTRE HEKS		I MN- BILSK		BELEGG FRA NORDLAND		IKKE AM. SKUESP.	
BIOCID			MÅ VI IKKE GJØRE I ALTASAKEN						JOURNA- LIST I DAGBL. SOPP				
IBSEN- FIGUR					MYNT- SAHLERE DIKT								
KILDE UTEN PROBLEM			INSEKT HYGGEN		VIRKE- LIGGJØR		SE			INDI- ANERE			
								BELT BE (LATIN)			KARAK- TER FARLIG SPILL		BLEKK- SPRUT
TO LIKE		IDRETT- BEGIVEN- HET VÆRE SÆRLIG		MED FOR- BEHOLD OM FEIL VEKST		GUD TRØNER				BESTÅR AV TO KRAMPE		KJEM. TEGN GULL	
	I TIL- LEGG KORT ROKADE					FISK ELV				DØGE- NIKT			
ARBEIDE					BENESTÅ								
PARK					FISK			FUGL			FEIT		
									TRUEDE DYR FORHOLD			VANLIG FORK.	
TRUEDE DYRE- SLAG	STØRKNET VÆSKE SMERTE		FLATE- MÅL		MUGGEN STOFF		MASSERE IDET			H ₂ O I FAST FORM BYRDE		VEKT (FORK.) PRON.	
						DYR		REKKE			FØRLATT		
	MIS- TAK												

Vinnere

av kryssordoppgaven i nr. 4-1980 - etter loddtrekning blant en mengde riktige løsninger - ble **Johan Troye**, Bergen, **Kari Winderen**, Trondheim og **Aase Wishmann**, Billingstad, mens vinnere av oppgaven i nr. 5-1980 ble **Per Bjørn Ellingseter**, Vestnes, **Karl J. Røsholt**, Kirkenær, og **Svein Bjørnar Tøsetnes**, Molde.

Vinnerne har fått tilsendt bokpremier. Se løsninger side 24.

Kryssord 1-81

Løsning på årets første kryssord må sendes **innen 10. mars**. Som vanlig en praktfull naturbok i premie til hver av de tre først uttrukne, riktige løsninger. Vil du ikke klippe i bladet, så send gjerne en kopi av din løsning.

Navn:

Adresse:

ULF HAFSTEN:

Naturvernets århundre

Når fikk du sist så nye naturvern for 14 kroner? En bok til å bruke!

BREDO BERNTSEN:

Naturvernets historie i Norge

Er du en av dem som ennå ikke vet riktig alt om naturvern i Norge? Da anbefaler vi denne. Pris kr. 65,-.

.. nå også som stoffmerke

- nydelig brodert i to grønnfarger
- noe å ha på ryggsekken, vindjakka, anorakken osv.

Diameter 7,5 cm -
Pris kr. 10,-.

Aschehoug

Norges
Naturvernforbund red.

ENERGI, MILJØ OG SAMFUNN

Nå i ny omarbeidet og ajourført utgave.
Tegninger v/Morten M. Kristiansen.
Pris kr. 60,-.

Alle snakker om økologi

- men ikke alle vet hva det er. Denne publikasjonen gir klar beskjed. En lettlest og oversiktlig innføring i det fagområdet som er selve grunnlaget for naturvernarbeidet.

Perarvid Skoog: «Økologi». 40 s. Format A5. Pris kr. 15,-.

For de nest minste

har Naturvernforbundet utgitt «Den første naturboka», en enkel innføring i økologi, bygd på tegneserieprinsippet. For barn på lavere skoletrinn. Enkle oppgaver og veiledning for lærere/foreldre.

Segnestam/Helin: «Den første naturboka». 16 s. Format A4. Pris kr. 10,-.

Klebermerker

små: 4 cm
10 eks. kr. 10
store: 10 cm
5 eks. kr. 25,-

Medlemsmerke

med sikkerhetsnål - for alle dem som ønsker et sikrere feste.

Nålen er i nysølv og størrelsen er 1,5 x 1,5 cm.
PRIS Kr. 20,-

TO NYE KAMPBØKER OM VASSDRAG: RAUMA/ULVÅA OG SALTFJELLET

Boka «Rauma/Ulvåa på vektskåla - kraftutbygging eller vern» er produsert av Møre og Romsdal Naturvern og Fellesutvalget for bevaring av Rauma/Ulvåa.

Boka er på 148 sider, er rikt illustrert og setter leseren i høyeste grad i stand til å vurdere hvilken side på vektskåla som veier tyngst. Pris: kr. 45,-.

«Spar Saltfjellet, Fakta og argumenter» er produsert av Folkeaksjonen Spar Saltfjellet og Nordland Naturvernforening. Boka er på 77 sider, gir en klar og god oversikt over utbyggingsplanene for Saltfjellet/Svartisen og kan bli din for kr. 45,-.

«NATUR I VESTFOLD» 1980

Vestfold Naturvern er kommet med sin tredje årbok, som vanlig med rikt og variert innhold om naturen i fylket.

Forbundet har boka på lager.
Pris kr. 25,-.

VINTERKORT – DOBLE

Naturvernforbundets doble julekort er like fine som vinterkort. Sett à 9 kort med forskjellige vintermotiver m/konvolutter *kr. 38,-*.

NÅR JULEKORT BLIR VINTERKORT

Naturvernforbundets julekortserier kan brukes utover jula. Med enkle og stemningsfylte vintermotiver er de også ideelle som vinterkort.

VINTERKORT – ENKLE

Røy, gråtrost og gråsisik på vinterbeite er motivene som pryder denne serien. Naturfotografene Jon Østeng Hov, Ivar Harjar og Pål Hermansen er mestere for bildene. 3 motiver i sett à 9 prospektkort: *kr. 20,- pr. sett*.

VEGGPRYD?

Naturvernforbundets fotoplakater i firefar-
getrykk og stort for-
mat (vel 60 × 90 cm)
venter på en plass
på din vegg. Moti-
vene er «Svale-
stjert», «Perleugle»,
«Rådyrkalv» og
«Fjellbakkestjerne».
Du finner dem i mi-
niatyr til venstre.
Pris pr. stk. **kr. 30,-**.

«Indianer- brevet»

— høvding Seathls
berømte henven-
delse til den ameri-
kanske presidenten
— foreligger nå på
et vakkert korres-
pondansekort
med akvarell av
SISSEL
GJERSUM
Format A5
Sett á 5 kort med
konvolutter
kr. 35,-.

NY PLAKAT VINTERFUG- LER!

Plakaten «Vinterfugler», tegnet av Staffan Ullström, forteller deg hvilke fugler du har sjanse til oppleve på fuglebrettet om vinteren. Plakaten setter navn på hele 27 vinterfugler og gir deg gode råd om foring.
Pris: **kr. 25,-**.

BREVMERKER

Selv om jula er over er Staffan Ullströms lille vinterkorn et ideelt blikkfang på dine vinterkort og brev.
Pris. kr. 9,- for 9 eks.

JEG/VI BESTILLER MED DETTE:

NB! I tillegg til de oppgitte priser kommer porto- og ekspedisjonsgebyr etter følgende satser:

- Samlet kjøp for inntil kr. 15, –, gebyr kr. 2, –
- Samlet kjøp for inntil kr. 40, –, gebyr kr. 4, –
- Samlet kjøp for over kr. 40, –, gebyr kr. 6, –

Navn: (i BLOKKBOKSTAVEN)

Adresse:

Poststed:

NB! Husk å angi betalingsmåte ved bestilling. De som ikke gjør det vil få bestilte varer tilsendt pr. postoppkrav.

Det samlede beløp i kr. (inklusive eksp.gebyr) sendes vedlagt i sjekk/sendes samtidig pr. bankgiro/postgiro/postanvisning.
 (Stryk det som ikke passer!)

OBS! Varer som betales oss pr. bank- postgiro/postanvisning eller pr. sjekk blir ikke sendt fra NNV før beløpet er mottatt.

Jeg/vi ønsker å betale mot oppkrav, og må da betale oppkravsgebyr og porto i tillegg.

Ved enhver innbetaling, vennligst skriv hva betalingen gjelder! Og husk – rask og riktig ekspedering er avhengig av at bestilleren har tydelig navn og adresse.

Varenr.	Antall	Vare	Beløp	Varenr.	Antall	Vare	Beløp
100	eks. «Naturkalenderen 1981»	å kr. 40, –	310	sett å 9 stk. brevmerker «Ekorn»	
	eks. «Naturkalenderen 1980»	å kr. 15, –		(Staffan Ullström) å kr. 9, –	tils. kr.
101	eks. Plakat «Fjellbakkestjerne»	å kr. 30, –	400	eks. Tresnitt bjørn (E. Struksnes)	
102	eks. Plakat «Svalestjert»	å kr. 30, –		å kr. 35, –	tils. kr.
103	eks. Plakat «Perleugle»	å kr. 30, –	401	eks. Tresnitt ulv (E. Struksnes)	å kr. 35, –
104	eks. Plakat «Rådyrkalv»	å kr. 30, –	402	eks. Tresnitt gaupe (E. Struksnes)	
105	eks. Plakat «Gaupe» (E. Struksnes)	å kr. 50, –		å kr. 35, –	tils. kr.
106	eks. Plakat «Olje eller fisk?» (Rune Anderson)	å kr. 15, –	403	eks. Tresnitt jerv (E. Struksnes)	å kr. 35, –
	tils. kr.		404	eks. Tresnitt oter (E. Struksnes)	å kr. 35, –
107	eks. Plakat «Vassdragsvern» (Morten M. Kristiansen)	å kr. 30, –		sett Sett å 5 stk. tresnitt (bjørn, ulv, gaupe, jerv, oter) å kr. 150, –	tils. kr.
108	eks. Plakat «Darugiella – Maktas språk»	å kr. 30, –	405	eks. Litografi «Brushaneleik» (Vivian Zahl Olsen)	å kr. 300, –
	tils. kr.	tils. kr.	
109	eks. Plakat «Vinterfugler»		500	eks. U. Hafsten «Naturvernets århundre»	å kr. 14, –
	Staffan Ullström	å kr. 25, –		tils. kr.	
200	sett Prospektkortserie «Kort og godt»	(Morten M. Kristiansen) å kr. 10, –,	501	eks. Bredo Berntsen «Litteratur om natur»	å kr. 5, –
	sett å 9 stk.			tils. kr.	
201	sett Prospektkortserie «Nasjonalparker»	å kr. 12, –,	502	eks. Bredo Berntsen «Litteratur om natur supplement»	å kr. 15, –
	tils. kr.	tils. kr.	
202	sett Vinterkort (Norske Naturfotografer)	å kr. 38, –	503	eks. A-I. Jansen «Hvem gjør hva i natur- og miljøvernet»	å kr. 20, –
	sett å 9 stk. doble			tils. kr.	
203	sett «Indianerbrevet»	å kr. 35, –	504	eks. M. Segnestam «Den første naturboka»	å kr. 10, –
	sett å 5 stk.			tils. kr.	
204	sett Vinterkort – enkle 9 kort	å kr. 20, –	505	eks. Perarvid Skog «Økologi»	å kr. 15, –
	tils. kr.		506	eks. NNV's Energimotmelding	å kr. 20, –
	tils. kr.		508	eks. Bredo Berntsen «Naturvernets historie i Norge»	å kr. 65, –
300	eks. Stoffmerke «Norges naturvernforbund	å kr. 10, –		tils. kr.	
301	sett Sett å 4 stk. klebemerker Norges Naturvernforbund»	å kr. 10, –	509	eks. H. Solheim «Olje eller fisk?»	å kr. 24, –
	tils. kr.	tils. kr.	
302	eks. Medlemsnål i sølv	å kr. 10, –	510	eks. Bryne/Garnåsjordet/Hofseth/Parr. «Energi, miljø og samfunn»	å kr. 60, –
	tils. kr.	tils. kr.	
	eks. Medlemsnål i sølv (m/sikkerhetsnål)	1 1/2 x 1 1/2 cm				
	tils. kr.					
303	eks. Medlemsnål i gull	å kr. 20, –				
	tils. kr.					
304	sett Sett å 5 stk. sy-på-refleks «Unna meg»	å kr. 18, –				
	tils. kr.					
305	sett Sett å 5 stk. sy-på-refleks «rund»	å kr. 20, –				
	tils. kr.					
306	eks. Stoffmerke «Aksjon Rovfugl»	å kr. 10, –				
	tils. kr.					
307	sett Sett å 5 stk. klebemerker «Aksjon Rovfugl»	å kr. 10, –				
	tils. kr.					
308	sett å 5 stk. klebemerker store					
	«La naturen gå i arv»	å kr. 25, –				
	tils. kr.					
309	sett å 10 stk. brevmerker					
	«La naturen gå i arv»	å kr. 10, –				
	tils. kr.					

VARER FRA KRETSPRENINGENE.

.....	eks. Perler i Rogalandsnaturen	å kr. 95, –	tils. kr.
.....	eks. «Natur i Vestfold» 1979	å kr. 25, –	tils. kr.
.....	eks. «Natur i Vestfold» 1980	å kr. 25, –	tils. kr.
.....	eks. «En ny energiplan»		
.....	Særnr. av Natur og Ungdoms «Natur og Samfunn»	å kr. 10, –	tils. kr.
.....	sett ditto klassesett	å 30 eks. kr. 225, –	tils. kr.
.....	eks. Rauma/Ulvåa	å kr. 45, –	tils. kr.
.....	eks. Spar Saltfjellet	å kr. 45, –	tils. kr.
.....	eks. Plakat Oslomarka	å kr. 40, –	tils. kr.

Dette kortet gir ikke premie

men brukes av dem som vil gjøre Naturvernforbundet en tjeneste, men som selv ikke vil gå til direkte verving.

På dette kortet føres opp navn på personer som kan tenkes å ville bli medlemmer av forbundet.

Premiekort

Dette kortet brukes bare når du verver **nye** medlemmer, og når **du selv** tar inn kontingenten for disse og sender inn kontingentbeløpet til Naturvernforbundet.

Årskontingenten er for 1981

Kr. 75,— for hovedmedlemmer (inkl. Norsk Natur)

kr. 10,— for familiemedlemmer (hovedmedlems ektefelle eller hjemmeværende barn under 25 år)

kr. 1500,— for livsvarig medlemsskap for hovedmedlem.

Send prøveeksemplar av Norsk Natur og annet materiell til:

Navn:

Adresse:

Poststed:

Navn:

Adresse:

Poststed:

Navn:

Adresse:

Poststed:

Navn:

Adresse:

Poststed:

Navn:

Adresse:

Poststed:

Navn:

Adresse:

Poststed:

Flere navn enn det er plass til her? Send egen liste!

- + Kortet klippes ut og sendes forbundet.
- + Porto er betalt av oss.
- + Kontingentbeløpet for de nye medlemmene sendes over **postgiro 5094602 eller bankgiro 6001.05.70835**
- + Når vi har mottatt kontingentbeløpet sender vi premien til deg.

Navn:

Adresse:

Poststed:

Navn:

Adresse:

Poststed:

Navn:

Adresse:

Poststed:

Navn:

Adresse:

Poststed:

Navn:

Adresse:

Poststed:

Navn:

Adresse:

Poststed:

NORGES NATURVERNFORBUND – POSTBOKS 8268 HAMMERSBORG, OSLO 1
PRIORITERTE BLAD

Premiekort

Dette kort gir IKKE
premie

Kan sendes
ufrankert
i Norge
Adressaten
vil betale
porto.

SVARSENDING
Avtale nr. 019/29

Norges
Naturvernforbund

Hammersborg
OSLO 1

Kan sendes
ufrankert
i Norge
Adressaten
vil betale
porto.

SVARSENDING
Avtale nr. 019/29

Norges
Naturvernforbund

Hammersborg
OSLO 1

Premieverving

BREV

Ververens navn:

Adresse:

Poststed:

**PRØV Å
VERVE
DISSE**

BREV

Dette kortet brukes av dem som vil gjøre forbundet en tjeneste, men som kvier seg for å gå til direkte verving. Her fører man opp venner og kjente som kan tenkes å ville bli medlemmer. Disse vil så få tilsendt prøveeksemplar av tidsskriftet og annet materiell fra forbundet.

NB! Dette kortet gir ikke premie